

CUVÂNTUL EPISCOPULUI ATANASIE

VREMEA VIEȚII – VREMEA
POCĂINȚEI

*„Cealaltă vreme a vieții noastre, în pace și
întru pocăință a o săvârși, de la Domnul
să cerem!”*

Prima zi a lunii septembrie ne deschide calea spre noul an bisericesc, iar noul an bisericesc se află sub semnul face-rii lumii. Dumnezeu face lumea pentru a-și arăta dragostea și înțelepciunea, atât întru cele văzute, cât și întru cele nevăzute. În primele cinci zile Dumnezeu face făptura văzută, iar ziua a șasea o încununează cu facerea omului, căruia îi dăruiește chipul și asemănarea Sa. Deci, dacă ziua a șasea este prin excelență ziua omului, atunci ziua a șaptea este ziua lui Dumnezeu, ziua în care Domnul se odihnește, iar noi îi aducem slavă.

Pe de o parte, facerea lumii ne duce cu gândul la atotputernicia și la slava Lui Dumnezeu, iar pe de alta ne amintește de căderea omului și a întregii făpturi împreună cu el. Această cădere va fi răscumpărată de Hristos prin pătimirea, moartea și slăvita Sa înviere din morți, care marchează ziua a opta, ziua înnoirii, ziua împărăției, ziua lui Adam cel nou, care aduce viața cea ade-vărată, viața cea fără de moarte.

Și iată lucru minunat: în ziua de 8 septembrie avem primul mare praznic bisericesc al noului an, Nașterea Maicii Domnului, Eva cea nouă, primul om fără de greșală, întru care se plinește lucrarea mântuitoare a venirii în trup a Domnului Hristos. Iar în

15 august, adică la sfârșitul anului bisericesc, avem praznicul Adormirii Maicii Domnului, întru care cea care L-a născut pe Mântuitorul se mută la viața cea veșnică, fiind Maica Vieții, făcându-se chip al compătimitorii cu noi, oamenii.

Dacă la început de an nou civil obișnuim să tragem concluzii privitoare la cele ale lumii, cu fiecare început de an nou bisericesc ar trebui să tragem concluzii privind cele sufletești, fiind un moment de cugetare și de reparație față de ce este cu adevărat important pentru noi, și anume viața duhovnicească, iar nu grija după cele ale trupului.

Dar cum putem birui cele ale trupului? Cum putem bineplăcea Domnului? Cum putem renunța la păcate, la neputințe, la vicii? Cum ne putem sfinți viața? Cum putem

sfinți timpul și să nu-l irosim? Răspunsul ni-l dau Părinții Bisericii: vremea vieții este vremea pocăinței, vremea lucrării noastre, căci pocăința, ca avânt și întoarcere neconținută către Dumnezeu, nu are sfârșit în această lume.

Dacă ne vom așinti zilnic privirile minții și tânjirea inimii către Dumnezeu și către cele veșnice, încet-încet vom vedea că ceea ce este al morții în sufletele și în trupurile noastre va fi înghițit de Viață (2 Corinteni 5, 4).

De fapt, lucrarea noastră de o viață trebuie să fie aceea de a-L lăsa pe Dumnezeu să grăiască întru inimile noastre și să lucreze întru noi toate cele bineplăcute Lui, folositoare nouă și aproapelui nostru spre mântuire. Sau, cum ne învață Sfântul Porfirie Kavsokalivitul: „Nu-i nevoie, deci, să vă îngrijiți de spini. Nu vă lăsați prinși de urmărirea răului. Așa ne vrea Hristos, să nu ne îngrijim de patimi și de vrăjmașul... Nu ajungeți sfinți vânând răul. Lăsați răul. Să priviți către Hristos, iar El vă va mântui. În loc să stați în afara ușii și să alungați răul, mai bine disprețuiți-l, nebăgându-l în seamă. Năvălește asupra voastră răul? Voi dăruiți-vă toată puterea lăuntrică binelui, adică lui Hristos. Rugați-vă: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă. Știe El cum să vă miluiască, în ce chip. Și, când vă umpleți de bine, nu vă mai întoarceți spre rău. Deveniți, prin harul lui Dumnezeu, buni. Unde să mai afle răul loc atunci? Se risipește!”

† **Atanasie de Bogdania,**
Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Ortodoxe
Române a Italiei

„Lăsați copiii să vină la Mine”

HRISTOS și COPIII

*Pentru fica mea Maria,
pe care am ținut-o la piept nopți întregi,
ca într-o adevărată experiență mistică...*

Acest aspect minunat, puțin cunoscut, al învățaturii și al purtării lui Hristos nu este ușor de prezentat, căci e discret în cele patru Evanghelii (mai ales la cei trei Sinoptici) și presupune reunirea a numeroase pericope, care trebuie legate unele de altele înainte de a face o sinteză coerentă. Vom încerca acest lucru în cele ce urmează.

Să spunem mai întâi un cuvânt de ordin general despre **copii în civilizațiile omenești**. Lumea antică în general, iar civilizația romană în special, nu acordau o mare importanță copilului și nu cunoșteau ceea ce se va numi la sfârșitul celui de-al doilea mileniu „copilul-rege”. Dacă faptul de a avea copii era considerat ca o bogăție pentru viitor (înnoirea generațiilor era condiția *sine qua non* a perenității omenirii), rata mortalității infantile (și a femeilor care mureau la naștere) era atât de mare, că nu se putea proiecta un viitor decât pentru copiii ajunși la adolescență, situație total diferită de cea pe care o trăim în

momentul de față. Trebuie să amintim și că în dreptul roman tatăl (*pater familias*) avea drept de viață și de moarte asupra copiilor¹. Biserica și încreștinarea vor pune capăt acestui lucru în Apus.

Poate părea deci suprinzător **locul pe care Hristos îl acordă copiilor**, și mai ales „pruncilor”², cu atât mai mult cu cât acest aspect nu apare în Vechiul Testament (fiindcă sterpiciunea femeilor era considerată un blestem, pentru că nu le îngăduia

1. În antichitate, nou-născuții erau adesea „expuși”, adică puși pe o stâncă și lăsați să moară de foame (sau să fie sfășiați de animale), când nu erau doriți, lucru ce se întâmpla adesea cu fetele, considerate ca o povară nerentabilă. Acest obicei mai exista încă în China în perioada dintre cele două războaie. Sf. Ioan de Shanghai se ducea noaptea să adune pruncii aruncați în tomberoanele de gunoi. Biserica este cea care, în Apus, va avea grijă de orfani, întemeind acele „depozite pentru prunci”, cum a făcut Sf. Vincent de Paul în Franța, în secolul al XVII-lea.
2. Dacă termenul grec *païs*, folosit în Evanghelie, este destul de general, termenul latin *parvulus* este mult mai precis și înseamnă „copil foarte mic”, adică un „prunc”.

oamenilor să ia parte la Venirea lui Mesia). Dar trebuie să ne amintim că Hristos – Fiul lui Dumnezeu întrupat – a făcut experiența lăuntrică a diferitelor etape ale creșterii Omului, devenind rând pe rând embrion și făt în sânul Maicii Sale pământești Maria, apoi nou-născut, prunc, copil, adolescent, tânăr și în sfârșit bărbat în plinătatea vârstei, la 33 de ani, vârsta veșnică a Omului în Împărăția lui Dumnezeu. El a sfințit toate vârstele biologice, psihologice și duhovnicești ale Omului până la desăvârșirea voită de Tatăl Său ceresc și plinită în Duhul Sfânt.

Înainte de a face exegeza pericopelor evanghelice care au ca temă Hristos și copiii, să amintim **ce este copilul în plan duhovnicesc**. Un copil este exclusiv rodul unirii de iubire între un bărbat și o femeie, care devine „cuib” pentru rodul acestei iubiri, căci aceasta este voia Tatălui ceresc, peste care nimeni nu va putea trece. Este porunca dată de Dumnezeu lui Adam și Evei, este drumul pe care l-a sortit omeniirii („Creșteți... și umpleți pământul și-l supuneți³...” – Fac. 1, 28). Un copil care se află în sânul maicii sale este mai întâi un embrion, apoi un făt, al cărui trup se zidește puțin câte puțin de-a lungul celor nouă luni de sarcină. El nu devine un „copil” de sine stătător decât când iese din pânțelele mamei, când scoate „strigătul” care aduce prima respirație; atunci devine copilul ființă omenească, persoană care va primi un „nume”. Are totul întru sine și nimic nu

3. De la *Dominus*, care înseamnă „Domn”, adică „fiți chipul Meu pe pământ. Purtați-vă ca Mine”.

i se va mai adăuga, este precum l-a dorit Tatăl ceresc, după cum l-a zidit Fiul, iar Duhul i-a dat viață. Însă este un om încă „mic”, căci va trebui să crească și să atingă treptat statura unui om, al cărui model desăvârșit și deplin este Iisus Hristos, „Fiul Omului”.

Fără a pretinde un studiu exhaustiv, putem să grupăm împreună diferitele pericope care îi privesc pe „prunci” în două sau trei teme, care se întretaie:

– primirea pruncilor, atât de dragă lui Hristos;

– asemănarea cu ei pentru a intra în Împărăția lui Dumnezeu, adică să ne facem în mod liber mici ca ei;

– și nesmintirea lor, adică să nu murdărim curăția pe care o întruchiează ei pe pământ.

Vom vorbi despre toate acestea pe rând.

Cel mai semnificativ și mai limpede este **felul în care** îi primește Hristos pe cei mici, arătat de Sf. Matei (19, 13-15), de Sf. Marcu (10, 13-16) și de Sf. Luca (18, 15-17).

Cei trei sinoptici, Matei, Marcu [adică Petru] și Luca [adică Pavel] istorisesc că „**I s-au adus [lui Iisus] copii** ca să-și pună mâinile peste ei [Lc: ca să Se atingă de ei] și să se roage [pentru ei]” (Mt. 19,13, Mc. 10,12 și Lc. 18,15). Sf. Luca precizează: „și aduceau la El și pruncii⁴”. Aceasta este

4. Grecesul *brephê* înseamnă copil nou-născut și este tradus în latină prin *infantes*; *infans* este cel care nu vorbește. Acest termen se va moșteni în franceză (*enfant*). Termenul românesc, *prunc*, pare a veni din lat. *puerunculus*, copil foarte mic, *copilaș* (n. tr).

harisma mamelor, care știu în chip înăscut ceea ce este bine și bun pentru copiii lor, și care au îndrăzneala de a face acel lucru. Bineînțeles, Apostolii îi ceartă, după cum se poartă adesea bărbații: haideti copii, nu supărați pe Rabbi, duceți-vă să vă jucați afară... **Iisus se indignează și zice: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți...”** Este vorba despre un eveniment istoric la scara civilizației omenești: este probabil prima oară când un „personaj important” din neamul omenesc⁵ vorbește și se poartă astfel. Își pune mâinile peste ei, îi binecuvântează, îi sărută și îi ia în brațe, cu o purtare demnă de chemarea unei mame. Bărbaților în general le place să facă pe durii și să nu-și manifeste sentimentele. Hristos nu este așa: are în același timp și putere bărbătească și tandrețea unei femei, este Omul desăvârșit, „fără amestecare și nedespărțit”⁶.

5. Iisus este Dumnezeu și Om. Însă este pe deplin om, un om de sex masculin, ca toți tații pământești.
6. „Fără amestecare și nedespărțit” face parte din Crezul de la Calcedon (al patrulea Sinod ecumenic, din anul 451), care stabilește definitiv dogma ortodoxă: Iisus Hristos este o persoană dumnezeiască, în două firi, dumnezeiască și omenească, fără amestecare (între cele două) și fără despărțire (a celor două). Se poate aplica acest adevăr și antinomiei bărbat/femeie, amintind și că proporția specificităților masculine și feminine nu este aceeași la bărbați și la femei, după cum trupurile lor nu sunt identice.

Să adăugăm, pe linia acestor pericope evanghelice, că numeroși sfinți și mistici clarvăzători, cărora Sfântul Duh le-a dat de veacuri să „vadă” pe Hristos în viața lor pământească, dau mărturie de iubirea lui Hristos pentru pruncii care aleargă la El: Îi ia în brațe, le mângâie creștetul, îi sărută, le spune vorbe blânde și binevoitoare. Hristos se poartă exact ca un tată cu copiii Săi iubiți, oglindind și manifestând iubirea Tatălui Său Ceresc pentru toți oamenii. Se mai poate observa și că Hristos îi numește pe Apostoli „copiii Săi”, cel puțin de două ori: la începutul Ultimului Său Cuvânt, după ce Iuda a ieșit din Foișor („Fiilor”⁷) și la cea de-a treia arătare a Sa după Înviere („fi”⁸), pentru că ascultă pe Dumnezeu [Hristos], după cum pruncii ascultă pe părinții lor.

Și de ce stăruiește El atât de mult asupra pruncilor? „**Căci a unora ca aceștia este**

7. La In. 13, 33: grecescul *teknia* (copii iubiți) și latinescul *fillioli* (fii iubiți).

8. La In. 21, 5: grecescul *paidia* și latinescul *pueri*: copiii mici.

Împărăția lui Dumnezeu.”

Ceea ce vrea să spună următoarele: Tatăl ceresc domnește, prin Duhul Său cel Sfânt, în inima tuturor care se poartă cu El ca niște prunci. Și stăruiește: „Cine nu va primi Împărăția lui Dumnezeu ca un prunc nu va intra în ea.” Care este caracteristica unui prunc? **Aceea de a crede tot ce îi spun tatăl și mama lui.** Căci se încrede în ei

fără nicio îndoială și nu are în el nimic ascuns: este **o ființă nevinovată**, a cărei inimă este curată și simplă. Sf. Ioan Gură de Aur⁹ adaugă: este fără de mândrie, nu ține minte răul, nu dorește să se răzbune, sufletul său este curat și lipsit de orice patimă... Astfel trebuie să fim și noi cu Dumnezeu (și cu aproapele), chiar și după ce am devenit adulți. Putem vedea adesea această purtare de copil la Sfinți.

Acest lucru îl va spune Hristos din nou atunci când Apostolii vor pune întrebarea, poate un pic nepotrivită, cu privire la cine este cel mai mare printre ei, moment relatat de Sf. Matei (18, 1-5), de Sf. Marcu (9, 33-37 și 42) și de Sf. Luca (9, 46-48). Sf. Ioan Gură de Aur are, cu privire la aceasta, o explicație interesantă și originală¹⁰: el observă că Sf. Matei începe cu „în ceasul acela”, adică „al celor ce se petrecuseră mai înainte”; or, acolo istorisește evanghelistul

9. Sf. Ioan Gură de Aur: *Commentaire sur l'Évangile selon St Matthieu (Comentariu la Evanghelia după Matei)*, omilia 62, Ed. Artège, pp. 380-381.

10. *Ibid.*, omilia 58, pp. 356-359.

întâmplarea cu darea „staturului” la intrarea în Capernaum, care îi atribuie lui Petru un rol important și dă mărturie despre legătura lui deosebită cu Hristos (Mt. 17, 24-27). După Ioan Gură de Aur, Apostolii ar fi fost un pic invidioși pe Petru („Pentru ce îl cinstești mai mult decât pe noi?”). Însă „rușinându-se” și neîndrăznind să mărturisească adevărata lor preocupare Stăpânului, Îi pun o întrebare generală („cine este cel mai mare?...”, adică, de fapt, cine este cel dintâi?). Este o analiză pertinentă. Trebuie să recunoaștem că este o întrebare neînsemnată, fiindcă Dumnezeu dă puteri cui voiește – din păcate, însă, puterea este o adevărată obsesie la oameni, în „lume”, și chiar și în Biserică, la căpeteniile Bisericilor¹¹, lucru trist...

Apostolii vorbiseră deci pe drum, între ei, și o dată ajunși acasă la Capernaum, Domnul, care citește inimile, îi întreabă: „despre ce vorbești pe drum?”. Hristos se folosește atunci de prilejul răspunsului lor „general”, pentru a le da o învățătură duhovnicească și ecleziologică în vederea viitorului lor de căpetenii ale Bisericii. Și aduce **un prunc** în mijlocul lor, pe care îl sărută, și zice: „Adevărat zic vouă, **de nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor.**” Și adaugă: „**cine va primi un prunc ca**

acesta în numele Meu, pe Mine Mă primește.” Și merge și mai departe, căci se identifică pe Sine cu un prunc. Înțelesul este profund teologic: El Însuși este pe de-a-ntregul ascultător Tatălui Său ceresc, după cum sunt copiii ascultători taților lor; este ascultător și smerit, micșorându-Se pe Sine în chip liber. Admirabilă pedagogie a lui Hristos, Care nu ține ucenicilor Săi un discurs teoretic grandios, ci le arată realitatea cugetelor dumnezeiești. Este valabil și pentru noi, pentru întreaga Biserică, și îndeosebi pentru mai-marii ei, pentru toți cei care sunt „cei dintâi” prin funcția lor.

În fine, trebuie să menționăm și pasajul în care vorbește despre **sminteli**, care urmează imediat celor de mai sus, cel puțin la Sf. Matei și la Sf. Marcu (Mt. 18, 6-11 și 14; Mc. 9, 42; Lc. 17, 1-2). Domnul nu numai că îi dă pe prunci ca pildă, ca model duhovnicesc, ci adaugă și o **atenționare de temut**: „Iar cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atârne de gât o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării”. Să băgăm de seamă că spune „dintr-aceștia mici care cred în Mine”, ceea ce înseamnă că cei „mici” [copiii] cred în chip firesc în Dumnezeu. Urmează o întreagă desfășurare despre sminteli și despre cei care le provoacă, dar care nu ne privește aici în mod direct. Însă trebuie să reținem avertismentul înfricoșător al lui Hristos, care exprimă „**mânia lui Dumnezeu**”, căci a sminti un copil, a-l șoca, a-l răni prin cuvinte sau gesturi înseamnă a murdări curăția fecio-

11. Problemele care privesc întâietatea, și deci „rânduiala” diferitelor Biserici, au fost deja destul de complexe în perioada Bisericii nedespărțite (în timpul primului mileniu), mai ales începând din secolul al VI-lea, însă vor deveni tragice începând cu secolul al XI-lea.

rească din el, pe care o simbolizează pe pământ. Cel care face aceasta este vrednic de Iad. Hristos sfârșește printr-o revelație teologică importantă și minunată: „să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, că **zic vouă: că îngerii lor, în ceruri, pururea văd fața Tatălui Meu, Care este în ceruri**” (Mt. 18, 10). Ce este fața Tatălui ceresc? Tatăl nu S-a întrupat și nu poate fi văzut, și nici Duhul. Numai persoana Fiului S-a întrupat, din ascultare față de Tatăl. Or, Hristos este chipul desăvârșit al Tatălui, „*fiind strălucirea slavei Sale și chipul ipostasului Său*”¹², căci a spus: „Cine M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl”. „Fața Tatălui ceresc” este Fiul care Îl descoperă. Îngerii văd pe Fiul întrupat de-a dreapta Tatălui,

12 *Anaforaua Sfântului Vasile, înainte și după Sfinte Dumnezeule.*

manifestând pe Tatăl. Și de ce spune El „îngerii lor în ceruri” și nu „ei văd”? Pentru că îngerii sunt mijlocitori între Dumnezeu și Om, și fără mijlocirea lor am fi arși, mistuiți de focul necreat al Dumnezeirii. Însă ceea ce trebuie să subliniem este că pruncii sunt atât de aproape de Dumnezeu, încât îngerii lor păzitori sunt foarte aproape de Tatăl ceresc și Îi jertfesc inimile lor curate, transmițând această privilegiate pruncilor omenești.

Cu privire la aceasta aș vrea să aduc o mărturie personală. Sunt tată a doi copii și bunic. Am ținut în brațe sugari și am observat un lucru: privirea unui sugar este de temut și de neînfruntat, pentru că este **privirea lui Dumnezeu**. Căci în această foarte scurtă perioadă din existența lor pământească ei sunt încă mai aproape de Cer decât de pământ. Dar acest lucru durează foarte puțin. De îndată ce s-au obișnuit cu viața pământească și au un contact intens cu părinții lor încep să descopere lumea, privirea lor devine „normală”, obișnuită, sentimentală, afectuoasă, pentru că încep să fie legați de părinții lor și de cei care îi înconjoară cu iubire. Sugarii și pruncii sunt ființele cele mai apropiate de Dumnezeu. Ei nu au o conștiință psihică puternică (nu pot manifesta ceva din ființa lor lăuntrică), însă au o conștiință duhovnicească foarte înaltă, mai înaltă decât a bătrânilor, de fapt apropiată de conștiința îngerească. Sunt, în lumea căzută, martorii stării paradisiace a Omului.

Pr. Noël TANAZACQ, Paris

FILE DE PATERIC

Tu spui: Eu am multe suferințe. Dar eu îți voi spune, sau, mai bine-zis, Însuși Domnul grăiește: Smereste-te, și vei vedea că nefericirile tale se vor preface în odihnă, încât însuși te vei minuna și vei zice: Oare de ce înainte atâta mă chinuiam și mă mâhneam? Dar acum te bucuri, căci te-ai smerit și a venit harul lui Dumnezeu; acum, și de ai șede singur în sărăcie, bucuria nu te-ar părăsi, căci în suflet ai pacea de care Domnul zicea: „Pacea Mea dau vouă.” Astfel, fiecărui suflet smerit Domnul îi dă pacea.

Sufletului mândru Domnul nu i se arată. Sufletul mândru, și de ar învăța toate cărțile, niciodată nu va cunoaște pe Domnul, căci cu mândria sa nu dă loc în sine harului Duhului Sfânt, iar Dumnezeu se cunoaște numai în Duhul Sfânt.

Nu este ceva mai bun decât a viețui în smerenie și iubire; atunci în suflet va fi o mare pace și nu se va afla înălțare asupra fratelui. De vom iubi pe vrăjmași, în suflet nu va fi loc mândriei, căci în dragostea lui Hristos nu se află semeție. Mândria, ca focul, mistuie tot ce este bun, dar smerenia lui Hristos este de neînfățișat și dulce.

Când sufletul s-a dăruit voii lui Dumnezeu, în minte nici mai este ceva în afara lui Dumnezeu, iar sufletul cu mintea curată stă înaintea lui Dumnezeu.

Doamne, dă noroadelor întregului pământ a cunoaște cât de mult ne iubești Tu și ce minunată viață dai Tu celor ce întru Tine cred.

Cine poartă în sine pacea Duhului Sfânt, o revarsă și asupra celorlalți; iar cine poartă în sine un duh rău, și asupra celorlalți îl revarsă.

Iată legea noastră: de ierți, înseamnă că și ție Domnul ți-au iertat; dar de nu ierți fratelui, înseamnă că și păcatul tău rămâne cu tine.

Sfântul Silvan Athonitul

CUVÂNT FILOCALIC

BĂTRÂNUL ȘI UCENICUL

Era un bătrân în Thebaida care ședea în peșteră și avea un ucenic ascusit. Bătrânul obișnuia ca în fiecare seară să-l sfătuiască pe acesta spre cele de folos, iar după povață făcea rugăciune și îl slobozea să se culce. S-a întâmplat o dată ca niște mireni evlavioși, cunoscând nevoița multă a bătrânului, să-l cerceteze și să-l mângâie (cu daruri). După ce au plecat, bătrânul s-a așezat, după obicei, să-l povățuiască pe frate și, în timp ce vorbea, l-a luat somnul. Fratele a rămas, așteptând să se trezească bătrânul ca să-i facă rugăciune. A stat așa multă vreme și, cum bătrânul nu se trezea, l-a supărat gândul să se ducă și să se culce fără să fie slobozit. Și s-a silit împotrivindu-se gândului, și a rămas. Apoi iarăși a fost chinuit de gânduri, dar nu a plecat. Și așa, ispitit de șapte ori, s-a împotrivit, a stărut și nu a plecat.

În istorisirea de azi ni se prezintă experiența unui bătrân și a unui ucenic și care făcea ascultare de el. Legătura dintre ei era

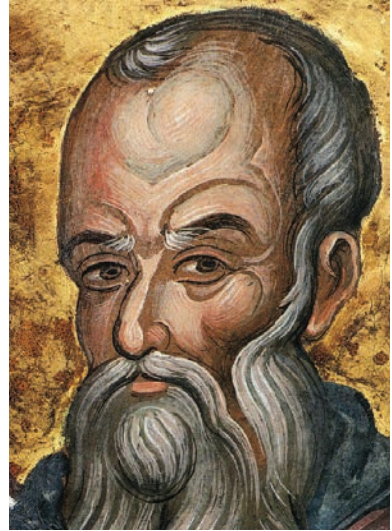
atât de puternică, încât ucenicul nu a plecat nici măcar după ce bătrânul a adormit fără a-i da binecuvântare. Mai mult, ucenicul a ales de bună voie să rămână și să se lupte cu propriile-i gânduri. Și nu o dată, ci de șapte ori... Iată disciplina și stăruința pe care ucenicul le avea. Aïdoma și în viață, lucrurile nu se petrec de la sine, cu ușurință și lesne de înțeles. Uneori avem tendința să renunțăm la efort, spre nefolosul nostru. În aceeași măsură și metalele prețioase se lămuresc prin foc, nisipul se transformă în perle, cărbunele în diamant, omida în fluture: cu timpul, încetul cu încetul.

După ce a trecut o bună parte din noaptea, bătrânul s-a trezit. Văzându-l pe ucenic alături, i-a zis: „Nu te-ai dus până acum?” Acela i-a răspuns: „Nu, căci nu m-ai slobozit, Avva.” „Și de ce nu m-ai trezit?” „Nu am îndrăznit să te ating, ca să nu te tulbur”, i-a răspuns fratele. Apoi s-au ridicat și au spus rugăciunile utreniei. Iar după slujbă, bătrânul l-a slobozit pe frate și a rămas singur. Și s-a întâmplat atunci să-și iasă din sine. Și,

iată, cineva îi arată un loc slăvit și acolo un tron prealuminos, cu șapte cununi strălucitoare deasupra. Bătrânul l-a întrebat pe cel care i le arăta: „Ale cui sunt acestea?” Iar acela a răspuns: „Ale ucenicului tău. Locul și tronul i le-a dăruit Dumnezeu pentru ascultarea lui, iar cele șapte cununi le-a dobândit noaptea trecută.”

Vedem astfel că nimic nu rămâne ascuns, căci toată străduința, ascultarea, răbdarea și lupta pe care ucenicul le-a avut au fost arătate. Bătrânului i se descoperă tot ce s-a întâmplat. La fel și în viața noastră duhovnicească, străduința, ascultarea și toate eforturile nu rămân de prisos, căci într-o formă sau alta primim roadele. Avem în față un frumos exemplu în care ni se arată că Dumnezeu ne vede, ne știe și la vremea potrivită pe toate le descoperă, pe toate le rânduiește spre folosul nostru.

Venindu-și în sine, Bătrânul îl chemă pe frate și îi zise: „Spune-mi, ce ai făcut în noaptea asta?” Iar el i-a răspuns: „Să-mi fie cu iertare, Avva, dar n-am făcut nimic.” Bătrânul, crezând că nu mărturisește din smerenie, i-a spus: „Nu te las până nu-mi spui ce ai făcut sau ce-ai gândit noaptea trecută.” Iar fratele, neștiind să fi făcut ceva, nu avea ce să spună. Și i-a zis Părintelui: „Avva, nu am făcut nimic. Afară doar că m-a supărat de șapte ori gândul să plec fără să mă slobozești. Dar nu m-am dus.” Când a auzit asta, Bătrânul a priceput că de câte ori a luptat împotriva gândului a fost încununat de Dumnezeu. Fratelui nu i-a spus nimic din cele ce a văzut. Le-a povestit însă bărbaților duhovnicești, pentru folos, ca să aflăm că Dumnezeu ne dăruiește cununi strălucitoare și pentru osteneți mici. Tot astfel și ca să învățăm să cerem cu râvnă rugăciunile Părinților și să nu îndrăznim să facem ceva sau să plecăm de lângă ei fără binecuvântarea și îngăduința lor.

Vedem mai apoi și purtarea de grijă din partea bătrânului atunci când îi cere explicații ucenicului cu privire la ce s-a petrecut în timpul nopții. Ucenicul îi răspunde sincer despre stăruința avută și despre împotrivirea care a avut loc. Această împotrivire poate fi văzută și ca un glas al conștiinței, care ne spune când deciziile, faptele sau gândurile noastre nu sunt în conformitate cu realitatea. Iar acesta este un proces al trezviei.

Istorisirea de față ne arată că Dumnezeu e mereu cu noi, că ne poartă de grijă și că de cele mai multe ori, când întâlnim situații care par a fi tensionante, este mai spre folosul nostru să nu acționăm sub presiune, ci să avem răbdare și să continuăm a duce lupta cea bună.

Pr. Lucian Podar

Dicționar LITURGIC

DESPRE FOLOSUL PRIVEGHERII SAU AL RUGĂCIUNII DIN TIMPUL NOPTII (I)

Într-unul din psalmi prorocul și împăratul David spune: „De șapte ori pe zi Te-am lăudat, Doamne, pentru judecățile dreptății Tale”. (Ps. 118, 164). Același lucru îl pot spune cu dreptate și monahii, pentru că o zi din viața lor este marcată de șapte „popasuri” de rugăciune, și asta pentru că ziua liturgică are Șapte Laude sau șapte slujbe principale. Acestea sunt: **Vecernia** (sau Slujba de seară), **Pavecernița** (sau slujba de după masa de seară), **Miezonoptica**,

Utrenia (sau Slujba de dimineață) dimpreună cu **Ceasul I**, **Ceasul al III-lea**, **Ceasul al VI-lea** și **Ceasul al IX-lea**.

În marile mănăstiri din țara noastră și mai ales în Sfântul Munte Athos, mai mult de jumătate dintre aceste slujbe se săvârșesc noaptea, și acest lucru arată cât de mare preț pun călugării pe privegheri și pe rugăciunea din timpul nopții, știind că Însuși Domnul Hristos se retrăgea adesea și petrecea nopțile în rugăciune (Lc. 6, 12).

Dacă ne îndreptăm atenția spre textele sfințelor slujbe, putem vedea încă de la slujba Vecerniei cum preotul slujitor se roagă, în taină, pentru o bună petrecere a nopții: „Așa, Stăpâne a toate, Dătătorule de bunătăți, dă-ne ca și în așternuturile noastre umilindu-ne, să pomenim noaptea numele Tău și, cu gândul la poruncile Tale luminându-ne, să ne sculam întru bucurie sufletească, spre lauda bunătății Tale, aducând rugăciuni și cereri milostivirii Tale pentru păcatele noastre și ale întregului Tău popor.” Astfel, se cere

pentru obștea monahală (dar și pentru toți creștinii din biserică) puterea de a se scula întru bucurie, în timpul nopții, pentru a lăuda bunătatea lui Dumnezeu și pentru a înălța rugăciuni pentru tot poporul.

Aceeași năzuință o găsim exprimată și într-una din rugăciunile principale ale Pavcerniței: „**Scoală-ne pe noi în vremea rugăciunii, întăriți întru poruncile Tale și pomenirea judecăților Tale întru noi nestrucată având-o. Cuvântare de slava Ta în toată noapte ne dăruiește, ca să cântăm și să binecuvântăm preacinstitul și preaîncuviințatul Tău nume, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.**”¹ Dacă în prima rugăciune amintită nu se înțelege în mod vădit pregătirea pentru alte rugăciuni sau slujbe din timpul nopții, în această rugăciune lucrurile sunt evidente, întrucât se menționează cântarea duhovnicească, dar și o anume stăruință în rugăciune îndelungată („**Cuvântare de slava Ta în toată noapte ne dăruiește**”).

Aceste cereri se concretizează în efortul monahilor de a participa la Miezonoptică², având drept „lait motiv” un tropar care sintetizează întreaga teologie ascetică a rugăciunii și a trezviei: „**Iată mirele vine în miezul nopții și fericită este sluga pe care o va afla priveghind; dar nevrednică este cea pe care o va afla lenevindu-se. Vezi dar, sufle-**

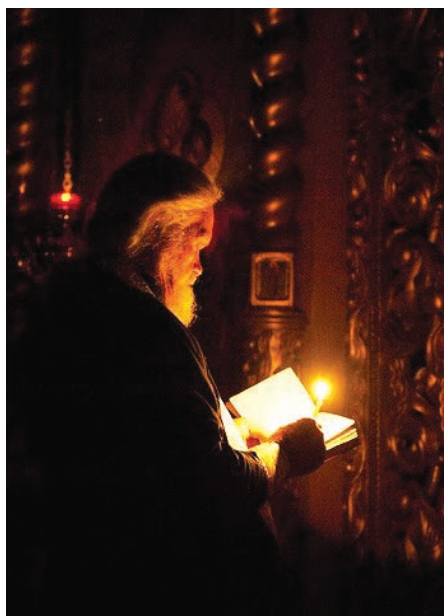
te al meu, cu somnul să nu te îngreuezi, ca să nu te dai morții, și afară de împărăție să te încui. Ci te deșteaptă, strigând: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești Dumnezeu, pentru Născătoarea de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi.” Acesta tropar, pe care credincioșii îl recunosc în primele trei denii din Săptămâna Patimilor, trimite cu gândul la Pilda celor zece fecioare și la așteptarea Mirelui Hristos, care va veni „ca un fulger” și va răsplăti fiecăruia după cum s-a îngrijit de „candela sufletului său”; dar și la îndemnul Domnului, care zice: „**Privegheați și vă rugați ca să nu intrați în ispită**” (Mt. 26, 40-41).

Osteneala din timpul nopții continuă în mănăstiri cu citirea rugăciunilor de dimineață³ (în privat, la chilie, sau în biserică, după doar 3-4 ore de somn) și mai apoi cu săvârșirea Utreniei și a Ceasurilor în biserică (vreme de aproximativ două ore, în zilele de rând). Mai apoi, toate sunt încununate cu săvârșirea Dumnezeieștii Liturghii, la răsăritul soarelui.

Dintre cele amintite, în viața liturgică a unei parohii de mir se săvârșesc de obicei

1. Este interesant că, în Biserica Greciei, credincioșii, în loc de rugăciunile de seară, obișnuiesc să citească rugăciunile Pavcerniței.
2. Aceasta, după cum putem deduce din nume, are loc la miezul nopții (ora 00.00) sau cu puțin timp înainte.

3. Cu siguranță, mulți dintre noi am avut întrebări legate de unele pasaje din rugăciunile de dimineață, în care se amintește timpul rostirii lor ca fiind noaptea. Spre exemplu, cel de-al treilea tropar: „**Fără de veste Judecătorul va veni și faptele fiecăruia se vor descoperi; deci cu frică să strigăm în miezul nopții: Sfânt, Sfânt, Sfânt ești, Dumnezeu, pentru Născătoarea de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi**”, dar și Rugăciunea a VI-a: „**Însuși Împărate fără de moarte, primește rugăciunile noastre pe care le aducem Ție din gurile noastre cele necurate întru această vreme a nopții, îndrăznind pentru mulțimea milelor Tale.**”

doar Vecernia, în serile de dinaintea duminicilor, ale praznicelor și ale sărbătorilor închinatelor sfinților cu Polieleu, Utrenia, în diminețile aceluiași sărbători și, bineînțeles, Dumnezeiasca Liturghie. Asta exclude existența slujbelor de noapte în parohii. Cu toate acestea, sunt comunități parohiale care, cu binecuvântarea ierarhilor, săvârșesc, la anumite praznice sau de hramuri, priveghe de toată noaptea⁴. De asemenea, există clerici și credincioși care citesc unele dintre cele Șapte Laude acasă (mai ales Pavecernița și uneori Miezonoptica). Iar dacă nu citesc dintre cele Șapte Laude, citesc poate la miezul nopții o Catismă din Psaltire, un paraclis, un acatist, un canon

4. De obicei săvârșindu-se Vecernia cu Litia, Utrenia și Liturghia, una după alta.

de pocăință sau alte rugăciuni, și prin aceasta priveghează și ei după cum pot.

Că este de mare folos rugăciunea de la miezul nopții o arată nu doar Sfinții Părinți, ci și scrierile Sfintei Scripturi. Încă din timpul Vechiului Testament proorocii și oamenii aleși ai lui Dumnezeu au iubit priveghearea, fie pentru a se dedica rugăciunii, fie pentru a medita la cuvintele Domnului. De aceea proorocul Isaia spune: „Sufletul meu în vreme de noapte veghează spre Tine, Doamne, căci lumină sunt poruncile Tale pe pământ.” (Isaia 26, 9) Iar David, împăratul și proorocul, cântă: „Doamne, Dumnezeul mântuirii mele, ziua am strigat și noaptea înaintea Ta” (Ps. 87, 2); și iarăși zice psalmistul: „Adușu-mi-am aminte în noapte de numele Tău, Doamne, și am păzit legea Ta” (Ps. 118, 55). Și pentru a nu crede cineva că este vorba doar de o rugăciune scurtă, făcută de om în așternutul său în anumite momente ale nopții, profetul ne arată și timpul și locul și ținuta celui ce se roagă: „Noaptea ridicați mâinile voastre spre cele sfinte și binecuvântați pe Domnul” (Ps. 133, 2) și „La miezul nopții mă sculam ca să mă mărturisesc Ție, pentru judecările dreptății Tale” (Ps. 118, 62)⁵, în acestea din urmă arătându-ne și cum trebuie să fie rugăciunea noastră, și anume însoțită de pocăință.

(*Va urma...*)

Preot Daniel Stîngă

5. Sfântul Niceta de Remesiana, *Opere*, III. *Despre priveghearea robilor lui Dumnezeu*, trad. lect. dr. Ovidiu Pop, Editura Sofia, București, 2009, p. 119-120.

O clipă de fericire

- Hai că vine trenul și vreau să îmi cumpăr niște covrigi. Te salut. Să ne vedem cu bine.

Închid telefonul și alerg la patiserie. Mirosurile îmbietoare parcă îmi grăbesc pasul. Mă așez la coadă. După mine se așează o armată de oameni. Aștept temător să nu pierd trenul. La un moment dat mai am trei oameni în față.

Deodată văd sculându-se de pe jos o fetiță cu părul bălai. Era ascunsă de mulțimea de picioare ale oamenilor care îmi stateau în față. Fetița are un zâmbet cald și un chip luminos ca soarele.

- Ce faci aici?

- Cerșeșc, îmi răspunde senin.

- De când ești aici?

- De două ore.

-Și nu ai primit nimic ?

- Nimic.

- Ce ai vrea să primești ?

- Un covrig, îmi zice cu ochii plini de speranță.

- Așteaptă aici. O să îți cumpăr, îi spun, uimit de răbdarea ei tăcută, așteptând să primească un covrig.

Ajung la rând și comand covrigii. Comand și pentru ea o legătură de covrigi și îi dăruiesc. Copila își ia covrigii și aleargă fericită, arătându-i tuturor ca pe un trofeu. O privesc cu bucurie și mulțumire că mi-a oferit șansa de a face o faptă bună.

Mulțimea de oameni din spatele meu începe să mă privească ciudat.

- I-ați dat degeaba. O să îi arunce la gunoi, încercă să mă convingă un domn "bi-nevoitor".

- Dacă ar gândi toată lumea ca dumneavoastră și mai mulți ar muri de foame, îi răs-pund întristat de neputința omului de a simți bucuria autentică a copilei.

Văzusem prea mulți copii care se bucurau de orice bomboană primită, deși aveau munți de bomboane acasă. Această copilă nu avea nici bomboane, nici mâncare și poa-te nici casă.

- Îi încurajați să cerșească! îmi strigă o cucoană.

- Așa îi ajutam să devină niște puturoși, completează o altă doamnă.

Încep să mă întreb dacă am făcut vreo crimă sau dacă chiar am influențat în mod negativ destinul fetei cu părul bălai. Mă depărtez tăcut de adunarea de „înțelepți” de la chioșcul cu covrigi și alerg către gara din apropiere, convins că nu această fetiță este cau-za rezelor din lume. Deodată aud țipetele unui angajat CFR, care aleargă doi copii cerșetori.

- Cărați-vă de aici! Cerșiți în fiecare zi! Ajunge! strigă angajatul după prichindei, care nu pricepe nimic.

Nici eu nu pricep de ce nu se întreabă nimeni de unde vin acești copii și de ce nu se interesează nimeni de soarta lor. De ce nu sunt chemate autoritățile, atâta vreme cât acești copii vin zi de zi la cerșit? Oftez adânc și intru pe peron.

Pe banca de pe peron fetița cu părul bălai înflucă cu pofta unui copil fericit din covrigii atât de „periculoși” pentru viitorul ei. Stă acolo pe peron de parcă ar vrea ca toți călătorii să îi vadă fericirea.

Inima mi-a surâs de bucurie, și cu acest sentiment m-am urcat în trenul pe care l-am așteptat la fel de nerbdător precum a așteptat fetița covrigii.

- Nu vă necăjiți. Vedem răul acolo unde nu este. Iar acolo unde este preferăm să îl ignorăm. Așa fac oamenii când vor să își justifice indiferența, inventează motive, îmi spune domnul care se așează în același compartiment cu mine și care urmărise întreaga scenă. Am ajuns să vedem pericolul în ochii copiilor care cerșesc, fără să ne gândim ce am putea face ca și ei să creadă că visurile li se pot împlini.

Dau din cap în semn de aprobare și recunoștință pentru încurajare și îmi las inima să se bucure de împlinirea dorinței unui copil nevoit să stea culcat la picioarele seme-nilor cu speranța că va primi un covrig; sau, mai bine zis, o clipă de fericire.

Pr. Iosif Cristian Rădulescu

IUBI-TE-VOI DOAMNE, VIRTUTEA MEA

ARGUMENT

Din paginile Scripturii au fost extrase texte care au fost așezate în fiecare din Cele Șapte Laude ale Bisericii. În funcție de scopul fiecăreia dintre Laude, Sfinții Părinți au luat din Psaltire acele cântări inspirate de Sfântul Duh care concordau cu timpul și țelul liturgic, și le-au așezat unde se potriveau mai bine; așa găsim în slujba Liturghiei, în partea ei catehetică, lecturile sau cântările vechitamentare care ne prezintă lucrarea lui Dumnezeu cu poporul ales, și implicit cu fiecare creștin în trăirea lui de început de credință. Tot în Liturghie, prin *Psalmul 145*, credinciosul îl laudă pe Dumnezeu pentru cele primite de la Binefăcătorul Său. În această logică se înscrie și versetul de care ne ocupăm.

ORIGINE ȘI SCOP

Psalmul care deschide Cătisma a 2-a, pe care noi o citim în cadrul Utreniei de duminică, debutează cu o explicație importantă, din care aflăm că Sfântul Proroc și Împărat David este autorul poeziei. Acel întru sfârșit ne spune că în el se găsesc „pro-

orocii care s-au împlinit la sfârșitul unui eon (al lui David și al altora, ce se vor plini la sfârșitul timpului pe care-l trăim), căci vorbește ca din partea lui Hristos și despre chemarea neamurilor, fie pentru că David a aferosit acest psalm lui Dumnezeu, atunci când s-a pus și sfârșitul și pieirea vrăjmașilor săi, mulțumind lui Dumnezeu pentru facerile de bine pe care le-a primit de la El, fie pentru că David a scris acest psalm la sfârșitul vieții sale”¹. Așadar, fiecare dintre noi putem spune că prin ajutorul primit de la Mântuitorul punem sfârșit lucrărilor celor rele în sufletul și în trupul nostru; apoi, citind ori ascultând psalmul în continuare, Îi mulțumim Domnului pentru toate cele dăruite, căci aceasta este rânduiala firii, ca oricând să ne așteptăm sfârșitul cu mulțumire.

Deci Psalmul își are întreg rostul său, iar compoziția lui face parte din grupul de *Psalmi Regali*, care împreună cu Psalmii care îi succed, avem în vedere Ps. 19, 20, 22 și 23², transmit câteva idei sau mai bine

1. Cuviosul Eftimie Zigabenu, Sfântul Nicodim Aghioritul, *Psaltirea în tâlcuirile Sfinților Părinți*, vol. 1, Editura Egumenița, s.a, s.l., p. 209.
2. Am amintit de Psalmii 22 și 23 deoarece îi citim în cadrul *Canonului de Împărtășanie*. Cei

zis câteve sentimente care, la origine, erau rodul trăirilor lui David: Psalmul 17 exprimă bucuria de a fi scăpat din mâna unor opresori periculoși atât pentru suveran, cât și pentru popor (vv. 5-6, 17-19), apoi se subliniază o victorie triumfală (vv. 32-46), căci toate lucrurile bune s-au făcut datorită credincioșiei autorului către Dumnezeu (vv. 4,7) și puterii divine.

UN TEXT BIBILIC UNIC

Textul Septuagintei, din care bibliștii ortodocși români au format Cărțile Vechiului Testament, ne redau începutul Psalmului 17 așa: „Iubi-Te-voi, Doamne, tăria mea! Domnul este întărirea mea și scăparea mea și eliberatorul meu...”³. Se înțelege că verbul „a iubi”, în greacă, este la viitorul prezent, persoana I, singular, și exprimă cel mai înalt sentiment pe care omul îl poate avea față de Cel ce îi poartă de grijă. Dar, în original, acest verb nu este cel de la care se formează familia lexicală a lui „a iubi”, căci verbul derivă, în mod paradoxal, de la substantivul „uter, pân-

care ajung în fața Sfântului Potir, pe lângă conștiința trează a păcatelor făcute, sunt biruitori și asupra ispitelor și pornirilor celor rele; și așa au început a stăpâni peste (o parte din) patimile din viața lor, de aceea sunt niște împărăți care împărătesc peste (mișcările voievozilor) puterile sufletelor lor. De aceea este recomandabil ca înainte de participarea la sfânta Liturghie să luăm parte activă și la citirea de la strană, întrucât *Utrenia dimineții* și *Rugăciunile personale* formează un tot, o pregătire corespunzătoare momentului euharistic.

3. LXX, 4/1, p. 72.

ce” (*rehem*), care „are conotația iubirii materne, necondiționate și sensibile. Este folosit de obicei pentru iubirea lui Dumnezeu față de om, unde Dumnezeu este subiectul care dăruiește, iar omul este subiectul care primește⁴; **acesta este singurul caz** în care se exprimă iubirea omului față de Dumnezeu”⁵. Un alt loc biblic în care găsim verbul „a iubi” este următorul: „Și Yahweh a trecut pe dinaintea feței lui, și a zis: Yahweh, Yahweh, Dumnezeu plin de compasiune (milos) și binevoitor (milostiv), încet la mânie și bogat în bunătațe (*iubire*) și în adevăr.” (Ieș. 34, 6)

Pluralul de la „uter” face referire la sentimentele materne și la *frățietatea* dintre copiii aceleiași mame; deci Dumnezeu are compasiune, adică „suferă” cu cel care suferă, la fel cum mama trăiește alături de copil bucuriile și suferințele lui. Termenul este folosit pentru a se arăta că El, Domnul, ajută în mod gratuit, fără necesitatea de a fi compensat, sau cu nădejdea de a obține anumite beneficii, cum se întâmplă de obicei între oameni; caracterul Lui este de o generozitate pe care omul nu și-o poate imagina. Oricum am citi Ps. 17, 2, noi, ca oameni, nu am putea să ne identificăm pe deplin cu „felul de a fi” divin, adică să simțim omul în întregimea lui, după cum îl trăiau misticii, de pildă Simeon Noul Teolog, Siluan Atonitul, Serafim de Sarov etc. Totuși, atunci când gândim la iubirea

4. Gianfranco Ravasi, *Il libro dei Salmi, Commento e Attualizzazione*, volume I, Edizioni Dehoniane, Bologna, 1981, p. 331.

5. LXX, 4/1, p. 72.

Maicii Domnului pentru Fiul ei, sau la iubirea sfinților ierarhi, a mucenicilor, a cuvioșilor, a mărturisitorilor pentru Mântuitorul Iisus Hristos, găsim vieți de persoane plăcute lui Dumnezeu care au cuprins creația cu sentimente de compasiune, de durere pentru necazul cuiva, de milostivire, asemenea Mântuitorului. Pe temeiul unor astfel de jertfiri și dăruiri în slujire noi rostim „Iubi-Te-voi, Doamne”.

Sfântul Issac Sirul scrie despre „semnele și lucrările dragostei lui Dumnezeu”: „Dragostea lui Dumnezeu fierbinte este din fire, și când fără de măsură cade peste cineva face sufletul lui să-și iasă din sine. Pentru aceea inima celui ce a simțit acea dragoste nu poate a o încăpea sau a o suferi fără o neobicinuită schimbare carea se vede întru dânsul potrivit cu măsura cătățimii (cantității) dragostei. Și acestea sunt semnele ei: se face fața omului ca focul, și preaplină de bucurie, și trupul lui se înfierbintează. Aceasta este duhovniceasca pătimire cu carea s-au îmbătat oarecând apostolii și mucenicii. Și cei dintâi toată lumea cu dânsa au străbătut, trudindu-se și defăimându-se, iară ceilalți, mădulele tăindu-li-se, și sângele lor ca apa vărsându-se, și preacumplie chinuri pătimind, nu au slăbit, ci cu vitejie au suferit, și înțelepți fiind, nebuni s-au socotit. Și alții prin munți,

și prin peșteri, și prin crăpăturile pământului au rătăcit, întru neașezări cu bună-ășezare fiind.”⁶

IUBI-TE-VOI, DOAMNE, VIRTUTEA MEA – TEXT LITURGIC

După cântarea Hervicului, unde suntem îndemnați să părăsim grija cea lumească, liturghia continuă cu o serie de cereri prin care creștinilor li se pretinde din partea lui Dumnezeu o slujire totală: „Ziua toată, desăvârșită... Pe noi înșine și unii pe alții, și toată viața noastră lui Hrisots Dumnezeu să o dăm...”

Același părinte sirian ne arată cum se poate dibui dragostea de Dumnezeu, vorbind despre depărtarea de lume, pe care în cântarea Herucului o întâlnim sub forma „toată grija cea lumească să o lepădăm”: „Sufletul carele iubește pre Dumnezeu, întru singur Dumnezeu odihna

6. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoiță*, ediția a II-a, revăzută. Reîntregirea, Alba Iulia, 2017, pp. 274-275.

își are. Apucă înainte și dezleagă de la tine toată legătura cea din afară, și atunci vei putea a-ți lega inima de Dumnezeu; că înainte-mergătoarea unirii cu Dumnezeu este dezlegarea de materie. Mâncarea pâinii, duple înțărare se dă pruncului, și omul carele voiește într-o dumnezeiești a se lăți, datoriu este mai nainte a se înțărca de lume, precum pruncul de țâțele maicii. Că lucrarea cea trupească este înainte-mergătoarea celei sufletești, precum la facere zidirea trupului este înainte-mergătoarea zidirii sufletului.⁷⁷

Deci, înaintând în liturghie către punctul culminant al Coborârii Sfântului Duh și apoi către Sfânta Împărtășire, este normal ca întreaga Biserică să cânte „Iubite-voi Doamne”, timp în care preoții își dau

sărutarea păcii, iar credincioșii din Biserică se îmbrățișează unul cu altul. Dar noi, creștinii, cu mari eforturi gândim, dorim și ajungem să dăruim iubirea către aproapele precum iubirea Domnului se dă. Însă cântând la fiecare liturghie „Iubi-Te-voi Doamne” simțim care este distanța între ceea ce suntem și vocația la care suntem chemați, fapt care, implicit, potențează o râvnire spre mai mult.

Unde altundeva ar fi fost mai potrivit să se așeze cântarea „Iubi-Te-voi Doamne” decât în slujba care concentrează în ea toată istoria mântuirii, și la care omul este făcut părtaș prin împărtășire? În Liturghie, căci aici se trăiește iubirea răstignită a lui Dumnezeu pentru tot omul. Faptul în sine trimite la înțelepciunea și la inspirația mai presus de fire a Sfinților Părinți, care au alcătuit sfințele slujbe și înălțimea mistică a cultului ortodox⁸.

... TĂRIA MEA ...

Ceea ce în textul nostru este tradus prin „tărie”, în originalele ebraice și grecești înseamnă „forță”, iar în unele traduceri și în cult s-a înlocuit cu „virtute”, datorită

7. *Ibid.*, p. 118. Să vedem textul citat în esența lui: sfântul Isaac spune că doar omul care-L iubește pe Domnul își găsește odihna în El, adică în tot ceea ce Hristos a poruncit să facem. În acest sens amintim de îndemnul sfântului Ioan: „Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul. În aceasta vom cunoaște că suntem în adevăr și în fața lui Dumnezeu vom afla odihnă inimii noastre” (I Ioan 3, 18-19). Dar noi putem să ne întrebăm și în sens opus: „Dar dacă omul nu dorește să-L iubească pe Domnul, în cine-și va afla odihna? Și răspundem că omul contemporan se va odihni (aparent) în lucrările vrăjmașului, care nu odihnesc, nici aici și nici dincolo, în lumea cealaltă. Și de aceea unele persoane ale societății de astăzi sunt tulburate fizic și psihic, deoarece ele nu dau loc în viața lor firescului, care este Ortodoxia și ortopraxia. Apoi ar urma îndepărtarea de lume, adică de acele multe feluri de înrobire a simțurilor, care ne fură cea mai mare parte a timpului, astfel încât sufletul nu mai ajunge să se bucure de Domnul.

8. Sfântul Ioan din Kronștand, *Liturghia – cerul pe pmânt, Cugetări mistice despre Biserică și cultul divin ortodox*, ediția a II-a, traducere de Boris Buzilă, Deisis, Sibiu, 2002, p. 171. „Liturghia ne aduce aminte neîncetat de cea mai mare minune săvârșită vreodată pe pământ de Dumnezeu după nesfârșita Sa iubire de oameni... Și prin aceasta ni se reamintește iubirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, pentru dreptatea și sfințenia Lui, pentru milostivirea și înțelepciunea cea de sus.”

semnificației morale. Întâi de toate, Dumnezeu este forța (*h̄zq*), adică *tăria, constanța, vehemența*⁹ prin care David și-a întărit slăbiciunile în fața vrăjmașilor¹⁰, și pe care omul se poate altoi duhovnicește; căci de la Dumnezeu ne împărtășim de energia necreată cu care creștem în viața duhovnicească. „Psalmistul i se adresează uneori lui Dumnezeu numindu-L *tăria mea* (Ps. 59, 18) sau *tăria noastră* (Ps. 81,2) (aici folosindu-se radicalul ‘izzūz, care în Ps. 24,8 este aplicat o singură dată lui Dumnezeu), iar profetul Ieremia recunoaște că „Răscumpărătorul lor este puternic” (Ier. 50, 34). Atributul „tărie” se găsește și în sintagme în care se vorbește despre intervenția lui Dumnezeu „cu *mână tare* și cu braț înalt/întins” pentru a-și izbăvi poporul (Deut. 4, 34; 5, 15; 7, 19; 11, 2; 26,8)¹¹. Așadar, sensul de bază are în vederea calitatea de războinic invincibil a lui Dumnezeu, sens care se păstrează în Noul Testament și la care se mai adaugă și înțelesul spiritual, prin care Domnul îl întărește pe creștin în luptele sale cu diavolul¹².

9. Gianfranco Ravasi, *Idem*, p. 331.

10. Cuviosul Eftimie Zigabenu, *Idem*, p. 210.

11. Monica Broșteanu, *Numele lui Dumnezeu în Coran și Biblie*, Polirom, Iași, 2005, pp. 146-147.

12. Ef. 1,18-19: „Și să vă lumineze ochii inimii, ca să pricepeți care este nădejdea la care v-a chemat, care este bogăția slavei

În Apocalipsă îngerii recunosc că „vrednic este Mielul cel înjunghiat ca să ia puterea și bogăția

moștenirii Lui, în cei sfinți, și cât de covârșitoare este mărirea *puterii Lui* față de noi, după lucrarea *puterii tăriei Lui*, pentru noi cei ce credem.”

și înțelepciunea și *tăria* și cinstea și slava și binecuvântarea.” (Apoc. 5, 12)

Datorită bunătăților primite de la Domnul, omul simte ca fiind firească *iubirea și cinstirea cerute în Prima Poruncă*, adică „să-l iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și cu toată *puterea ta*.” (Deut. 6, 5; Marc. 12, 30)¹³

DOMNUL ESTE ÎNTĂRIREA MEA...

În continuare Dumnezeu este cântat ca fiind *piatra* care ne trimite cu gândul la un vârf solitar, fără vegetație și imobil. Invocarea se găsește doar în *Psaltire*, de fiecare dată cu sufixul persoanei I (31, 4; 42, 10; 71, 3). În același timp, Domnul este și partea cea mai înaltă a munților, vârful inaccesibil, care în ebraică se zice *meșûdah*, cuvânt devenit celebru datorită Masadei, ultima fortăreață din piatră în care evreii s-au luptat împotriva romanilor în anul 73 d. Hr. Ideea trimite la vârful protejat și de necucerit de niciun inamic (91, 2; 144, 2). Cu o astfel de credință, David Îl laudă pe Domnul și se bizuie pe El: „Doamne, *stânca mea*, cetățuia mea și

13. Tema iubirii lui Israel față de Dumnezeu este caracteristică Deuteronomului (7, 9; 10, 12; 11, 1, 13, 22; 13, 4; 19, 9; 30, 6; 16, 20). În tot restul Pentateuhului se mai amintește în Ieș. 20, 6. Așadar, pentru vechiul Israel **iubirea față de Dumnezeu presupunea** ascultarea de El, slujirea Sa (ca practică de cult), alipirea de El și chiar teama de El (Deut. 10, 12; 13, 4-5). LXX, I, p. 552.

izbăvitorul meu, Dumnezeu meu va fi straja mea – mă voi încrede în El – pavăza mea și puterea izbăvirii mele, apărătorul meu și adăpostul izbăvirii mele: de cel nedrept mă vei izbăvi.” (2 Reg. 22, 2)

...ȘI SCĂPAREA MEA...

Concomitent, Dumnezeu este și *acea scăpare* pe care credinciosul o caută în urma unei fugi epuizante din fața unui pericol imposibil de înfruntat. El este oaza de pace care protejează și garantează viața, cel mai scump odor al omului. „Psalmul 30, în care găsim un loc paralel, este, pe rând, rugăciune de încredere neclintită în Dumnezeu (vv. 1-9), strigăt de deznădejde al omului încolțit de dușmani și părăsit de prieteni (vv. 10-19) și cânt de recunoștință pentru izbăvire (vv. 20-25). Aici se evocă *mărturisirile* din Ieremia. Noi, creștinii, am văzut în el o profeție despre suferințele și învierea lui Hristos.” Așadar, în acest psalm se găsește o exprimare asemănătoare cu cea din Ps. 18/17, 3: „Pleacă-Ți spre mine urechea, grăbește să mă scapi; fii pentru mine Dumnezeu ocrotitor și casă de scăpare, ca să mă mântuiești.” (Ps. 30, 3)

...ȘI IZBĂVITORUL MEU

Apoi Divinitatea se descoperă creației Sale ca fiind scutul (*magen*) de care amintește Ps. 3, 4 și Ps. 17, 31; 28, 7; 84, 12; 119, 114; 144, 2; 33, 20; 59, 12; 84, 10; 115, 9). În Fac. 15, 1 Însuși Dumnezeu Se prezintă ca apărătorul celui credincios Lui:

„După aceste întâmplări un cuvânt al Domnului a venit către Avram într-o vedenie și i-a spus: *Nu te teme, Avrame, Eu te apăr*”. În original este expresia „stau ca un scut peste tine”, care se mai găsește în Is. 31, 5 (a se vedea și Deut. 33, 29; Prov. 2, 7; 30, 5). Imaginea militară sugerează apărarea, protecția și victoria.

Datorită desăvârșirii divine, creștinul altoit în vița lui Hristos se simte atras de El; pentru toate cele enunțate, dar mai ales pentru iubirea Sa¹⁴, omul tinde spre Creatorul lui: „Falnică e frumusețea Ta, neasemuit este chipul Tău, negrăită mai presus de cuvânt slava Ta, iar felul Tău de a fi, Hristoase, binele și blândețea Ta întrec înțelesurile celor pământești; de aceea dorul și iubirea după Tine biruie orice iubire și dorire a celor muritori. Căci pe cât ești mai presus de cele văzute, Mântuitorule, pe atât dorul după Tine e mai mare și acoperă orice iubire omenească, răstoarnă dragostele plăcerilor trupești și respinge degrabă toate poftele pământești; căci pofta patimilor e cu adevărat întuneric și făptuirea păcatelor rușinoase e noapte adâncă, iar dragostea (*eros*) și iubirea (*agape*) de Tine, Mântuitorule, e lumină (*phos*). De aceea, atunci când aceasta răsare în sufletele iubitoare de Dumnezeu, îndată ea face în ele ziua nepătimirii, Dumnezeul meu, alungând întunericul patimilor și al poftelor.”¹⁵

Amintim că în Noul Testament sunt foarte puține locurile în care omul își exprimă cel mai mare sentiment față de Domnul: „Deci a zis Iisus lui Simon-Petru: Simone, fiul lui Iona, Mă iubești tu mai mult decât aceștia? Da, Doamne, Tu știi că Te iubesc.” (1 Ioan 21,15-17); „De acum mi s-a gătit cununa dreptății, pe care Domnul îmi va da-o în ziua aceea, El, Dreptul Judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui.” (2 Tim. 4,8) Lucrul în sine arată cât de greu ne ridicăm noi, oamenii, la cinstea pe care Domnul ne-a încredințat-o, de a fi mărturisitori ai iubirii Sale jertfelnice. Iar între locurile unde este exprimată clar iubirea divină pentru om enumerăm: Ioan 3, 16; 13, 1; Marcu 10, 21.

Cu o parte din cunoștințele de mai sus este de dorit să citim, să cântăm și să medităm asupra înțelesurilor acestor două versete biblice, care pot fi traduse și la prezent: „Te iubesc, Doamne”, acum, în acest moment al vieții mele. Sinteza a ceea ce am scris nu poate fi alta decât tot un cuvânt al sfântului Ioan: „Jubiților, dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi, și noi datori suntem să ne iubim unul pe altul” (1 Ioan 4,11), căci, „Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul.” (1 Ioan 3,18)

Pr. Cristian Prilipceanu

14. „Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu către noi, că pe Fiul Său cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume, ca prin El viață să avem.” (1 Ioan 4,9)

15. Sfântul Siomeon Noul Teolog, *Imne, Epistole și Capitole. Scrieri III*, Deisis, Sibiu, 2001, p. 216.

SFÂNȚA MUCENIȚĂ ERMIONA

4 SEPTEMBRIE †117

Această Sfântă Muceniță Ermiona (Ermionia/ Ermioni) este una dintre cele patru fiice ale Sfântului Apostol Filip Diaconul († 11 oct.), pe care Sfântul Apostol Luca le numește fecioare și prorocițe (F.A. 21, 8-9). Născându-se într-o familie creștină și avându-i aproape pe Sfinții Apostoli, s-a aprins în ea dorul

de a-L propovădui pe Hristos, și astfel, dorind să îl întâlnească pe Sfântul Apostol Ioan, Sfânta Ermiona și sora ei, Sfânta Eutihia, pleacă spre Efes. Între timp, Sfântul Ioan trece la Domnul, iar Sfintele ajungând la Efes se întâlnesc cu Sfântul Petroniu (ucenicul Sf. Ioan) și rămân alături de el pentru a propovădui dreapta credință.

Sfânta Ermiona este numită *trandafirul Efesului*, deoarece, cunoscând ea arta medicinei, pe mulți îi tămăduia trupește, dar și sufletește, învățându-i dreapta credință. Aici ea a deschis primul han-spital, unde îi primea pe toți cei în nevoie, contribuind la răspândirea și consolidarea creștinismului. Datorită dragostei ei pentru aproapele și vindecărilor doctoricești, Sfânta este numită, alături de Sfintele Mucenițe Zinaida și Filonila († 11 oct.), Sfintele Femei fără de Arginți.

În vremea aceea, fiind împărat Traian și mergând în expediția sa împotriva parților (114), auzind de multele vindecări și prorocii ale Ermionei, a cerut să fie adusă la el. Încercând păgânul să o ademenească cu lingușiri și să o despartă de

Hristos, nu a reușit, de aceea a poruncit să fie bătută peste obraz ceasuri întregi. Atunci Sfânta, văzându-L pe Hristos șezând la judecată în chipul lui Petroniu, vorbindu-i și întărind-o, nesocotea loviturile. Rușinat de statornicia și neschimbarea ei, împăratul a lăsat-o în pace. Sfânta i-a prorocit lui Traian că îi va învinge pe parți și că tronul va fi luat de ginerele său, Adrian.

În anul 117, luând tronul Adrian, a cerut și acesta să fie adusă la el. Sfânta fiind întrebată de vârsta și locul natal răspunde:

„Hristosul meu cunoaște câți ani am și din ce patrie sunt”.

Măniindu-se împăratul de răspunsul său a poruncit să fie bătută cu toiege, să i se bată piroane în tălpi și apoi să fie aruncată într-un cazan plin cu smoală, sulf și plumb. Câtă vreme a suferit acestea, Sfânta avea psalmii în gură și nu înceta a-I mulțumi Domnului. Văzând împăratul minunea a dat porunca să fie iar umplut cazanul și aprins focul, dar și acum Sfânta petrecea nevătămată zicându-i tiranului:

- „Împărate, viu este Domnul Dumnezeu! Dacă tu, stând de parte de foc, nu simți arșița cazanului, să știi că nici eu n-o simt”.

Minunându-se Adrian de acestea s-a ridicat de pe tron și a atins cazanul, desprinzându-i-se pielea și unghiile. Atunci Sfânta a strigat din cazan: - „Mare este Dumnezeuul creștinilor!”.

După această minune, tiranul a dat poruncă să fie pusă într-o tigaie încinsă și scăpând nevătămată și de aici, ea îi spuse:

- „Împărate, cunoaște că Domnul meu mi-a dat somn pe când eram în tigaie și am visat că mă închinam marelui zeu Heracle”. Bucurându-se nebunul de cele auzite, porunci să fie dusă la templu.

Intrând Sfânta în templu și rugându-se lui Hristos, tunet s-a auzit din cer și toți idolii s-au făcut pulbere. Atunci Sfânta a ieșit din templu și a zis împăratului:

– „Intră, o, împărate, în templu și ajută-ți dumnezeii, căci au căzut și nu se mai pot scula”.

Văzând Adrian zdrobirea idolilor a dat poruncă să îi fie tăiat capul și mergând doi călăi, Teodul și Teotim, au ieșit din cetate. Dorind aceștia să împlinească porunca împăratului, li s-au uscat mâinile și crezând ei în Hristos, prin rugăciunile Sfintei s-au însănătoșit, dându-și mai apoi sufletele cu pace. Și trecând la Domnul Sfânta Ermiona a fost îngropată în Efes, în muntele din apropiere, ce se cheamă Hileon.

Cultul Sfintei Ermiona a fost răspândit de Sfânta Miropi (+ 2 dec.), care fiind născută în cetatea Efesului, mergea adeseori la mormântul Sfintei mucenițe Ermiona, din ale cărei sfinte moaște curgea mir plin de tămăduiri, și luând din acesta și dându-l neputincioșilor, îi tămăduia. Împărățind în acea perioadă Deciu și pornind prigoana asupra creștinilor, Miropi a plecat în insula Chios, unde avea o moștenire, luând cu ea mirul și icoana Sfintei Ermiona. În locul unde Sfânta Miropi a coborât a izvorât apă. După o tradiție locală, Sfânta Miropi a ascuns icoana într-o stâncă din apropiere și aici a izvorât apă. Lângă această stâncă, între satul *Thimiana* și portul *Sfânta Ermioni*, a fost construită prima biserică în cinstea Sfintei Ermiona. Ulterior biserica a fost distrusă,

dar în 1754 se săvârșește Sfânta Liturghie într-o biserică nouă, construită sub ocupație turcească.

Din ultimele cercetări, moaștele Sfintei Ermiona s-ar afla în Mexic.

Iconografic, Sfânta Ermiona este reprezentată ținând în mână trusa medicală, iar pe fundal hanul-spital pe care l-a deschis în Efes.

Troparul Sfintei Ermiona

Fecioară neîntinată rămânând, Cuvioasă, te-ai făcut mireasă Cuvântului, Care în trup luat din Fecioară Curată a grăit; ci cu harul aducător de cele dumnezeiești ce ți s-a dat, luminezi prin luptele pentru dreapta cinștire pe cei din înșelare. Pentru aceasta, Ermioni, Hristos te-a slăvit după vrednicie.

Condacul Sfintei Ermiona

Vlăstar roditor și floare neveștejită a lui Filip, celui mărit între cuviincioșii Diaconi, te-ai arătat prin dumnezeiescul har, Ermioni preaminunată. Și pătimind, în feciorie te-ai adus lui Hristos, Dumnezeuului nostru, Celui ce a slăvit nevoințele tale cele vestite.

Cu mult timp în urmă, trăia în căsuța ei o femeie bătrână. În acele vremuri, fiecare casă avea cuptor și fiecare familie își cocea pâinea în casă. Dar femeia aceasta, care pe deasupra mai trăia și singură, era atât de săracă, încât uneori nu avea nici măcar făina din care să-și coacă o pâinișoară.

Bătrâna cea sărmană avea o vecină răutăcioasă, care râdea mereu de sărăcia și de necazurile ei. Dar, de la un timp, vecina a observat că, din când în când, ieșea fum și pe hornul bătrânei, de parcă aceasta ar fi copt pâine. Împinsă de curiozitate, se duse la ușa ei. Bătrâna îi deschise, o primi bucu-roasă, o așeză la masă și o servi cu pâine proaspătă. Vecina cea răutăcioasă o întrebă:

- Dar de unde ai pâine? Până mai ieri erai săracă lipită, iar acum coci pâine în fiecare zi?

Bătrâna, al cărei chip brăzdat de riduri se luminase de veselie, îi povesti că, săturându-se de batjocura îndurată din cauza sărăciei, a început să bage câte un tăciune fumegând în cuptor, ca să creadă lumea că și ea coace pâine. După o vreme și-a zis:

- Ia să mă rog eu lui Dumnezeu să mă miluiască atunci când pun tăciunele aprins în cuptor.

Zis și făcut. Puse tăciunele aprins în cuptor și începu să se roage din toată inima ei necăjită lui Dumnezeu...

Deodată cineva bătu în geam. Era un bătrân sărac, cu haine rupte, care cerea pâine. De unde să-i dea bătrâna, care nu avea pâine nici măcar pentru

Ghicitori

ea? De milă, îi dădu ultimul ei cartof.
Dar bătrânul îl mîncă și continuă să-i
ceară pâine.

- Dar de unde să îți dau eu ție pâine,
măi, omule?

- Păi, din cuptor.

Se uită bătrîna în cuptor și nu-i veni
să-și creadă ochilor cînd văzu o pâine
coaptă, numai bună de mîncat. Și i-o
dădu bătrînului. Acesta o mîncă pe
toată și ceru din nou.

- Nu mai am pâine, zise femeia.

- Mai scoate din cuptor, o îndem-
nă bătrînul.

Și ce să vezi? În cuptor găsi iarăși o
pâine.

Femeia se miră în gura mare:

- Pînă cînd o să-mi tot dea Dum-
nezeu pâine?

- Pînă cînd o să împarți cu inima
curată tuturor flămînzilor, îi răspun-
se bătrînul.

De atunci nu s-a terminat nicioda-
tă pîinea în casa bătrînei celei bune
la inimă.

**FERICIȚI CEI MILOSTIVI,
CĂ ACEIA SE VOR MILUI. (Matei 5, 7)**

**DAȚĂ DAI PÎINEA TA CELUI
FLĂMÎND, LUMINA TA SE VA
REVĂRSA ÎN ÎNTUNERIC. (Isaia 58, 10)**

**Sursa: Roadele Duhului Sfînt, Facerea de
bine, Ed. Agaton, Făgăraș, 2018**

*În biserică, în casă,
Pe perete sau la masă,
Ne rugăm privind la ele
Căci ne ocrotesc de rele.*

(Icoanele)

*La să-mi spuneți voi acum,
Ce-i la margine de drum?*

*Le vezi oriunde te duci
Așezate la răscruci!*

(Troitele)

*Numai bine îți aduce,
Știi că se numește ...*

(Crucea)

*Sunt din ceară de albină,
De m-aprinzi, aduc lumină!*

(Lumînarea)

**Sursa: Jocuri Creștine, Leon
Magdan, vol I, Ed. Mateiaș,
București**

OLIVIER CLÉMENT

Întrebări asupra omului

(ediția a II-a)

Editura Apostolia, Paris; Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2019.

Traducere și note:

Înaltpreasfințitul Părinte IOSIF

Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale și Meridionale

Preasfințitul Părinte SILUAN

Episcopul Ortodox Român al Italiei

«Omul care a traversat potopul marii întoarceri și a presimțit „revelațiile morții” este, de acum înainte, stăpânit de o „dure-roasă bucurie”. Iată-l pătruns de o gingășie în întreaga sa ființă, care nu e un simplu refuz al pătimirii, ci o pătimire transfigurată de cea a Domnului. El devine capabil de a-l întâmpina pe celălalt nu ca pe un vrăjmaș, ci ca pe un frate – e „misterioasă” „iubire a vrăjmașilor” din Evanghelie –, de a-l primi fără a-l judeca și poate de a găsi cuvintele care să-l trezească. Fără a o căuta, el va fi altul în cuvintele și în gesturile cele mai obișnuite și poate va lăsa să se vadă că există un sens, că moartea n-are ultimul cuvânt.

Nu se poate ajunge la înțelegerea omului în Hristos decât prin pocăință și rugăciune. Atunci, poate, vom vorbi despre el

printr-o oarecare care, deodată, se face adorație și atenție printr-o anumită capacitate de a „vedea” în celălalt, în destinul unei persoane, în istoria oamenilor, făgăduința vieții, șansa frumuseții.

Cuvintele ce ies dintr-o inimă curată pot „însămânța” o altă inimă. Precum Moise în muntele Sinai nu-L poate vedea pe Dumnezeu decât „din spate”, tot astfel și cuvintele devin precum reversul tăcerii, precum reversul păcii. Această pace... mărturisește prezența Celui Înviat. Blândețea celor puternici face din om un pom al păcii, care „va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, iar rodul său va da la vremea sa și frunza lui nu va cădea și toate câte va face vor spori” (Ps. 1, 3). Au fost masacrați arborii sub pretextul că nu folosesc la nimic. Și se

observă astăzi că, fără arbori, pământul nu mai este roditor. Acest moment are nevoie de oameni care să fie ca arborii, grei de o pace tăcută, ce se înrădăcinează, deodată, adânc, și în pământ, și în cer.»

Olivier Clément,
Întrebări asupra omului

«Admirația și respectul profund pentru Profesorul Olivier Clément pleacă de la ceea ce el, aprofundând de-a lungul vieții sale, numește *misterul (taina) persoanei umane*. Mi-am dat seama din lungile și frumoasele sale cursuri de Teologie, Istorie a Bisericii sau Teologia Sfinților Părinți, de importanța pe care o are pentru creștinii și societatea de astăzi, în general, faptul de a spune *cine* este omul, de a vorbi despre el cu multă relevanță, scoțând în evidență frumusețea absolută dată omului de către Omul Dumnezeu. Olivier Clément a avut pentru tot omul un respect imens, considerându-l după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și deci demn de toată cinstirea de care suntem capabili, pentru că Dumnezeu Însuși i-a acordat omului toată cinstirea și toată dragostea care pot veni de la El.»

Mitropolitul Iosif,
Cuvânt înainte la ediția a II-a

Satul DIN BASARABIA

Satele moldovenești erau în speță așezate la câmpie, în preajma vreunui râu sau a lacurilor, nu departe de păduri, pășuni și dealuri. Fiind un loc înzestrat cu pământ fertil și bogat, agricultura și oieritul a fost și a rămas sursa temeinică de existență a țăranului. În localitățile mai mari apăreau și biserici, unele de piatră, altele din lemn, mai mari sau mai mici, după posibilități, dar și după

credință. De obicei, în partea de Nord a țării, bisericile se construiau pe un loc mai înalt, pe un deal, chiar dacă acesta nu se afla în mijlocul satului, iar cimitirele nu se înființau decât arareori în preajma bisericii, fiind mai degrabă așezate la margine de sat. În satele mari însă cimitirele vechi au rămas în mijlocul comunității.

Casele erau făcute din piatră, erau ten-cuite cu var amestecat cu nisip, dar și din

nuietele împletite cu lut, stuf și paie. Arhitectura depinde în părțile dinspre Nistru de schimbul de cultură care s-a petrecut o dată cu repopularea țării cu tătari, ucraineni, bieloruși etc., în urma deportărilor. Casele mai bogate aveau pridvor, dar și verandă, fiind înălțate de la pământ sau aerisite pe dedesubt pentru a păstra cât mai uscată podeaua din lemn și temperatura pe timp de iarnă sau vară. Oamenii mai înstăriți, după al Doilea Război Mondial, își acopereau casele cu țiglă, dar era un efort foarte mare, pentru că cele mai bune materiale trebuiau aduse de la Iași sau de la Bacău; cei mai săraci însă le acopereau cu stuf, iar șindrila nu s-a folosit decât foarte rar.

OBICEIURI

În perioada interbelică **hramul bisericii** era o sărbătoare a satului, zi pentru care toți se pregăteau să se ducă la biserică îmbrăcați frumos, în haina de sărbătoare a portului popular. După agapă se strângeau oameni de toate vârstele pe vatra satului, unde se făcea o horă cu lăutari până se înnopta. Un obicei foarte frumos legat de hramul satului, care a rămas până astăzi, este că rudele se vizitează venind de departe și rămânând în gazdă o zi sau două. Astăzi, în multe zone încă se mai ține această tradiție specifică, iar un lucru foarte frumos este că masa stă pusă în așteptarea oaspeților, care vin neanunțați. După al Doilea Război Mondial obiceiul a rămas împământenit, însă, din păcate,

se detașează mult de biserică, neavând nicio legătură cu sfântul sau cu sărbătoarea prăznuită, mai ales pentru că multe biserici au fost închise ori pentru că țăranii erau obligați să se depărteze de viața bisericii. De aceea, sărbătoarea aceasta a devenit tradiție laică, cu masă bogată și invitați, cu joc (*dansuri*) în mijlocul satului, dar fără port popular, fără bătrâni și fără biserică...

Tot în perioada interbelică, dar și mai înainte, preoții predau religia în școli, iar în biserică îi antrenau pe copii și pe adulți în tot ce ținea de Nașterea Domnului. Tinerii mergeau cu **colindatul** în ajunul Crăciunului, cu **uratul** în ajun de Sfântul Vasile și cu **semănatul/sorcova** după slujba de dimineață. Astăzi mai colindă doar copiii în ziua de Crăciun; mai multă importanță i se acordă uratului din ajun de Sfântul Vasile, la care merg flăcăii satului și adulți. Se merge cu biciuri, clopote, tobe, măști și **buhai** (un instrument făcut dintr-un butoi micuț și o membrană de piele, de care se leagă o panglică unsă cu borș de tărâțe, pentru ca din butoi să iasă un sunet asemănător cu mugetul taurului/buhaiului atunci când e trasă printre degete). Nu lipsește nici **prăjina**, adică un băț lung și gros pe care se pun colacii primiți în dar.

Șezătoarea era un obicei des întâlnit în orice parte a României Mari, deci nu putea lipsi nici la românii de peste Prut. În secolul trecut, șezătoarea era un obicei des întâlnit. De obicei, familiile care aveau oi se adunau ca să toarcă, să coasă, să

Model de șezătoare, 2017, s. Cobusca Nouă, r. Anenii Noi

croșeteze sau să țeasă la război, pregătindu-se pentru iarnă. De fiecare dată se întâlneau în curtea sau în pridvorul unei gospodării, unde gazda pregătea turte în cenușă și puțin vin. Se adunau și bătrânii, ca să depene amintiri, dar și feciori și fecioare gata de măritiș. Și astăzi, însă mai rar, se mai fac astfel de șezători în casele de cultură, cu public, însă doar ca o amintire a ceea ce a fost cândva. Aproape în fiecare sat există și un mic grup de foldoriști, care mai mângâie sufletele țăranilor prin cântecele și dansurile lor populare.

Clăcile se organizau foarte des atunci când se podea vreo casă, adică se aplica lut amestecat cu paie în pod, lut care mai întâi era călcat în picioare de bărbați și femei. Acest obicei a rămas de la țăranii care se ajutau reciproc în astfel de momente. Și astăzi se mai regăsește acest obicei, dar și-a pierdut din amploarea de altădată.

Înmormântarea a rămas un eveniment important al satului, plin de obiceiuri mai mult sau mai puțin creștinești, dar respec-

tate cu rigurozitate. Spre deosebire de zilele noastre, în perioada dinainte și de după al Doilea Război Mondial, înmormântările se făceau cu mai puțină pompă.

Paștele Blajinilor este un alt eveniment foarte important legat de cei adormiți. În prima zi după Duminica Tomii, când se pot face pomeniri pentru cei răposați, creștinii se adună la mormintele apropiaților cu ouă roșii, dulciuri și vin, pentru a fi împărțite cu ceilalți după ce trece preotul pe la fiecare mormânt, ca să facă litia mică. Acest parcurs al preotului poate dura uneori și două zile. Astăzi acest eveniment este o pricină mai puternică de revedere a rudelor decât ziua de Paști, probabil pentru că este percepută ca o zi în care dispăre hotarul dintre viața aceasta și cea veșnică.

Nunțile erau pline de simbolistică și de tradiții. Acum aproximativ o sută de ani acestea se făceau ziua, de vineri seara până duminică noaptea, în curtea părinților, într-un cort improvizat sau chiar în

Paștele Blajinilor, 1941

casă. După ocupația sovietică, elementele estetice românești, inclusiv portul popular, dispar în mare parte din obiceiurile țaranilor, rămânând doar obiceiurile de temelie. În partea centrală a țării, în jurul anilor 1945-1955, nunta începea vineri seara la casa miresei, unde se adunau ca să joace zestrea miresei, sâmbăta se ținea nunta tot la mireasă, iar duminică tot alaiul pleca spre casa mirelui, unde continua nunta până spre dimineață.

Astăzi nunțile și-au pierdut aproape toate acele obiceiuri. Dar se mai pot vedea și astăzi câteva elemente tradiționale. Spre exemplu, la sfârșitul nunții mirii sunt asaltați de cadouri din partea părinților, dar și a rudelor, simbolizând ceea ce presupunea cândva zestrea dată de părinți. Masa cea mare este un alt moment important, când fiecare familie ofe-

ră un dar mirilor, însoțit aproape întotdeauna de cuvinte frumoase.

Desigur că fiecare sat își are obiceiurile și structura arhitecturală specifică. Asta face ca satul din orice zonă a României să fie frumos în simplitatea lui, sărac dar cu multă noimă și smerit, asemenea bătrânilor care nu se mai amestecă cu *tăvălugul* lumii acesteia.

Pr. Mihail Damașcan

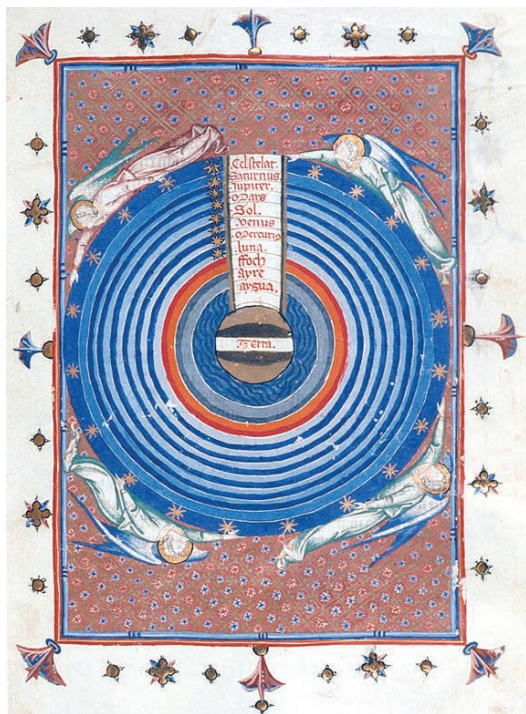
Nuntă, 1960, S. Bulboacă, r. Anenii Noi

TAINA CREAȚIEI ȘI ÎNCERCĂRILE COSMOLOGIILOR RECENTE

După mai multe secole în care opinia științifică a susținut un univers etern, reprezentarea cosmologică s-a schimbat rapid. Observațiile efectuate de Edwin Hubble privind mișcarea de îndepărtare a galaxiilor cu o

viteză direct proporțională cu distanța de la noi până la ele, dar și rezultatele lui Friedmann referitoare la ecuațiile lui Einstein, vor produce o schimbare radicală a viziunii despre univers.

Noul model va fi consacrat de câteva rezultate remarcabile. Astăzi știm că avem de-a face cu un univers în expansiune, în care spațiul dintre galaxii crește și în care trecutul îndepărtat e diferit de prezent, un univers care pare să aibă un început. Cosmologii au elaborat diverse procedee în încercarea unei aprecieri a vârstei universului, derulând imagină în întreg filmul desfășurării înapoi către începuturi, până la momentul inițial, numit în mod curent *Big Bang*. În prezent, după aproape 50 de ani de la primele date observaționale, care au arătat îndepărtarea galaxiilor, cosmologia Big Bang-ului face referiri frecvente la un „început”.

FIZICA ȘI ÎNCEPUTUL TIMPUL

Scrutând tot mai departe în univers, cosmologia urmărește un drum științific care duce către trecutul tot mai îndepărtat. Călăuziți de radiația existentă în univers, cercetătorii par să facă o călătorie care îi apropie tot mai mult de ceea ce pare a fi momentul creației lumii. În discursul lor găsim adesea aprecierea vârstei universului – în ultima vreme cu pretenția unei precizii tot mai mari, pe baza expansiunii și a legii Hubble. Mai concret, ținând seama de viteza cu care galaxiile se îndepărtează de Pământ, cosmologii apreciază că expansiunea a început în urmă cu 13.7 – 15 miliarde de ani.

Totuși, în cercetările dezvoltate ulterior sunt introduse noi ipoteze și multe alte nuanțe, care ar putea schimba perspectiva, dacă acestea s-ar dovedi valabile. Într-o carte publicată în 2010, *The Grand Design*, Stephen Hawking apreciază că ideea de început a Universului pare să nu mai aibă rost. Hawking scrie că, pe măsură ce ne apropiem de începutul Universului, călăuziți de mecanica cuantică și de unele rezultate provenite din teoria corzilor, pare că nu avem de-a face cu un început propriuzis. În perioada în care Universul era minuscul, guvernat deopotrivă de legile mecanicii cuantice și de cele ale gravitației, existau se pare, doar patru dimensiuni spațiale. Starea primordială a Universului, ar apărea, așadar, fără o dimensiune temporală, astfel încât „ide-

ea de început propriuzis” ar fi în mod „semnificativ afectată”, situându-se, spune el, „dincolo de experiența noastră, dar nu dincolo de imaginația noastră”¹.

Este important să spunem aici că există considerații cu un înțeles convergent și în cuprinsul epistemologiei. Câtă vreme timpul este o dimensiune a lumii în care trăim, conceptul de început sau de vârstă referitoare la întregul univers nu par a fi adecvate. Și momentul inițial și vârsta universului, calculată începând de atunci, sunt deja parte din univers, astfel încât ambele expresii exclud măsurarea propriuzisă a unei durate și desigur, un observator care poate supraveghea *întreaga* evoluție².

FIZICA, FILOSOFIA ȘI TEOLOGIA. DESPRE VIDUL PRIMORDIAL

Semnificativ, de asemenea, e faptul că multe dintre explorările cosmologice privind descrierea științifică a momentului de început ajung să vorbească despre ceva numit nimic, un anumit vid energetic, plin

1. Cf. Stephen Hawking and Leonard Mlodinow, *The Great Design*, New York, Bantam Books, 2010, p. 134.
2. „De vreme ce timpul și curgerea lui fac parte din Univers, nu putem vorbi, nici cronologic, nici cauzal, de o origine a Universului. Deoarece timpul se scurge în Univers, nu am putea vorbi despre un început al Universului altfel decât în Univers.” (Marc Lachièze-Rey, „Expansiunea Universului”, în *Dicționar de istorie și filosofie a științelor*, Dominique Lecourt (coord.), Editura Polirom, 2005, p. 561).

de fluctuații, o stare cuantică a universului, în care sunt prezente toate interacțiunile fundamentale, într-o formă unificată. (Punctul acesta primordial, cu densitate de energie inimaginabil de mare, în care dimensiunile spațiului și ale timpului sunt indistincte, e numit și singularitate.) Însă, „nimicul” acesta primește diverse înțelesuri, asupra cărora nici oamenii de știință, și cu atât mai puțin cei dinafara cosmologiei, nu pot cădea de acord.

Mai întâi trebuie spus că, potrivit fizicii recente, nimicul, în sensul golului absolut, pare să nu existe, câtă vreme mecanica cunatică postulează, și experimentele o confirmă, existența unei energii, a unor fluctuații neîntrerupte de energie. Vidul ascunde miliarde de miliarde de perechi particulă-antiparticulă, care sunt generate și care dispar permanent.

VIDUL FLUCTUANT ȘI APARIȚIA UNIVERSULUI

Așadar, vidul nu este gol. Avem de-a face cu un vid fluctuant, plin de energie, de mișcare. Pe de altă parte și particulele conțin vid cuantic, într-o proporție semnificativă. Atomii conțin vid cuantic, întrucât atomul este mult mai mare, comparativ cu dimensiunile electronilor și cu ale nucleului care îl compun. Protonii conțin mai mult vid cuantic, întrucât masa lor e constituită într-o proporție mai mare de mișcarea cuarcilor decât de contribuția propriuzisă a maselor cuarcilor. În fine, potrivit mecanicii cuantice, și interacțiu-

nile fundamentale pot fi privite ca forme de vid.³

În același timp, teoreticienii, luând în seamă și sugestiile teoriei corzilor, văd vidul cuantic ca fiind un adevărat fundal, care intră în constituția particulelor, dar care le și conține, sub forma unor perechi particulă-antiparticulă, care apar și dispar cu repeziciune. De aceea, s-ar putea spune, așa cum și Leonard Susskind conchide, că vidul reprezintă „o listă a tuturor particulelor elementare, ca și a constantelor naturii care ar fi puse în evidență de experiență”, fiind, în același timp, „cadrul în care legile fizicii iau o formă particulară”⁴.

Așadar, potrivit aprecierilor pe care le poate face acum fizica, tot ce vedem este rezultatul unor excitații ale vidului. Întreg universul a apărut dintr-o formă de vid, dintr-o energie depozitată în vacuum. Mai mult, opinează fizicienii, această legătură strânsă între nașterea universului și fluctuațiile de vid ar putea indica faptul că apariția universului e deopotrivă *imprevedibilă* și *inevitabilă*. Ar fi vorba, în acest sens, de o creație spontană, posibilă în condițiile vibrațiilor energetice existente în vid, întrucât *nimicul* de care vorbește fizica este extrem de instabil, ceea ce ar însemna că apariția universului ar trebui văzută ca un eveniment inevitabil.

3. Cf. John Barrow, *Mic tratat despre nimic*, Editura Tehnică, București, 2009.

4. Cf. *Peisajul cosmic*, Editura Humanitas, 2012, p. 111.

MISTERUL ENERGIEI DIN VID

De aceea, unii oameni de știință au tendința să investească acest vid primordial cu tot ceea ce ar fi necesar pentru explicarea concretă și completă a apariției universului. Spre exemplu, Peter Atkins, un om de știință care și-a declarat răpicat credința în puterea nelimitată a științei, declară că ar fi de dorit ca știința să ajungă, în final, la puțința de a oferi o explicație deplină privitoare la tot ce ne înconjoară chiar în baza acestui *nimic*. În felul acesta, spune Atkins, misterul va fi închis în cuprinsul științei. Ar fi bine, spune el, ca nimicul acesta, din care se naște totul, să fie un nimic absolut, care să nu mai presupună nicio altă sarcină suplimentară de întemeiere, de precizări structurale privind fondul fizic al lumii. Iar aceasta tocmai în ideea unei eliberări definitive a științei de sub auspiciile speculative ale metafizicii sau ale teologiei.

Întrădevăr, potrivit fizicii, lumea și întreg universul sunt o excitație a vidului. La asta se adaugă și speculațiile teoretice privind perioada anterioară Big-Bang-ului, care văd și ele vidul energetic, acest *nimic* înzestrat cu o anumită structură matematică, drept cauză a Universului, încât totul pare să provină, în mod firesc, din nimic⁵. Totuși, maniera aceasta de abordare nu rezolvă problema începutului, pentru

5. Amanda Geffer, „Why is there something rather than nothing”, în rev. *New Scientist*, vol. 211, nr. 2822, 23 iulie 2011, pp. 28-29.

că și acest *nimic*, câtă vreme este rezultatul unui demers științific, nu poate evita o anumită caracterizare specifică științelor.

Pe de altă parte însă, faptul că, în mod spontan, din ceea ce ce numim fluctuații ale energiei, care nasc perechi quark-antiquark, a apărut întregul univers sugerează, potrivit unei interpretări a cosmologului Victor Stenger, că, în ciuda entropiei, „*ceva* este o stare mult mai naturală decât *nimicul*”. Nu există, afirmă Stenger, o barieră între ceea ce este acum întreg Universul și starea primordială (adică „*nimicul*” inițial), întrucât Big Bang-ul nu e nimic altceva decât fluctuația vidului, o vibrație născută din nimic. Încât lumea nu e decât o trecere firească – în termeni cuantici – de la *nimic* la existență!

Într-o încercare deloc rafinată de a lega întrebările vechi ale filosofiei cu răspunsurile recente ale fizicii, s-ar putea spune deci că apariția spontană și inevitabilă a Universului din fluctuațiile de vid ar furniza un posibil „răspuns științific” la celebra întrebare metafizică „de ce există ceva mai curând decât nimic?”. Un teoretician important, Alan Guth, care are contribuții decisive în descrierea mecanismelor inflației, conchide, pe baza indicațiilor teoriei fizice, că din acest *nimic* a apărut întreg Universul, astfel încât, fizic vorbind, s-ar putea spune că „*ceva* este *nimic*”⁶.

Așadar, fluctuațiile neîntrerupte ale energiei de vid, care generează spontan

6. *Ibidem*.

întreg universul, reprezintă un posibil scenariu științific care ar putea explica *de ce există ceva mai curând decât nimic*. Tot ele dau, pentru unii dintre cercetători, și un posibil răspuns la problema existenței Creatorului. Stephen Hawking, de exemplu, afirmă că, în aceste condiții, „nu este necesar să invocăm existența lui Dumnezeu pentru a avea o explicație cu privire la începutul universului”⁷.

TUNELARE CUANTICĂ ÎN VACUUM ȘI UNIVERSUL PRIMORDIAL

Însă perspectiva aceasta nu este întemeiată. Un punct de vedere interesant, în această chestiune, este exprimat de Arhiepiscopul Josef Zycinski. Pe de o parte, el avertizează cu privire la graba de a folosi întreaga construcție teoretică a cosmologiei Big Bang-ului pentru argumentarea creației biblice. Pe de altă parte, el amendează și opinia altor autori, care văd în noile versiuni ale cosmologiei, diluând ideea de început (prin inflația eternă sau în ipoteza multiversurilor, în special), un argument eronat împotriva creației. De fapt, spune Arhiepiscopul Josef Zycinski, nici Big Bang-ul nu este un echivalentul științific al adevărului de credință privitor la creația lumii, dar nici modelele ce par să excludă începutul universului nu

sunt contraargumente în raport cu învățătura creștină despre teologia creației.

Ca argument pentru această poziție, autorul subliniază o distincție necesară între „nimicul” utilizat în doctrina creștină a creației și cel învoacat în cosmologia contemporană. Faptul că „nimicul” prezent în teoriile cosmologice posedă o bogată structură matematică, scrie Zycinski, face ca acest concept să se situeze mai degrabă în apropierea *logos*-ul grecesc, așa cum era înțeles *logosul* în tradiția heracliteană și neoplatonică, decât în înrudirea cu neființa pomenită în teologia patristică⁸.

TAINA NEAPROPIATĂ A CREAȚIEI

Din perspectivă teologică, momentul creației nu este un eveniment care se desfășoară în lume, în coordonatele ei. Creația lumii nu este un proces petrecut în interiorul universului, ci unul mai presus de realitate. De aceea, apariția universului ca tunelare cuantică din nimic nu poate fi același lucru cu evenimentul creației *ex nihilo*⁹. Cele două începuturi aparțin unor

8. *Ibidem*.

9. Cf. Josef Zycinski, „Metaphysics and Epistemology in Stephen Hawking’s Theory of the Creation of the Universe”, în rev. *Zygon* 31:2 (1996), pp. 269-284 (273). Sfântul Atanasie cel Mare utilizează, pentru întemeierea lumii, expresia *me on*. Reflecția teologică îi asociază, acestei expresii, înțelesul de neființă, însă nu în sensul tare, de neființă absolută, pentru care grecii au un alt termen, *uk on*, ci o neființă care presupune totuși o potențialitate.

7. William E. Carroll, „Cosmology and Creation. From Hawking to Aquinas. In Memory of Josef Zycinski”, în rev. *Logos*, vol. 15, nr. 1, iarnă 2012, pp. 134-150 (134).

planuri distincte, chestiune remarcabilă și de analiza fenomenologică a existenței. Mai precis, e vorba despre diferența ontologică, propusă de Heidegger, care deosebește *onticul* (ființarea), de *ontologic* (ființa ființării). Din perspectivă teologică, începutul lumii ține de ontologic și nu de ontic, astfel încât chiar dacă apropierea de momentul Big Bang-ului ar putea fi o apropiere de stadiile de început ale lumii fizice, aceasta nu presupune o apropiere de actul creației ca atare.

Cu privire la această distincție între planul științific și cel teologic al începutului alte câteva deosebiri pot ieși la iveală. În înțelegerea teologiei creștine, evenimentul creației nu e *transformarea a ceva în altceva*, nu înseamnă „a lucra cu ceva sau în cuprinsul existenței materiale”, întrucât Dumnezeu nu folosește nimic din toate acestea (nici materie și nici energie) pentru a crea lumea¹⁰. Mai mult, dacă e să rămânem în cuprinsul acestei arii, nu găsim niciun înțeles filosofic sau științific care ar putea să facă posibilă dovada că Universul întreg provine (emerge) din *nimicul* ontologic¹¹. Cu atât mai puțin despre Creație ca Operă personală a lui Dumnezeu, dăruită omului.

Este interesant că, încercând să înțemeieze întreaga lume pe *nimic*, discursul științific pare să se apropie de o situație paradoxală. Pe de o parte, intrând în pla-

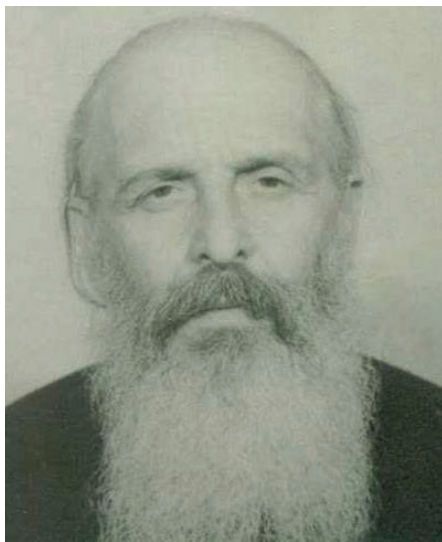
sa întrebărilor referitoare la întemeierea lumii, știința pare să înregistreze o infirmitate epistemologică. Atrasă irezistibil într-un fel de joc al ielelor, plin de interogații metafizice seducătoare, cosmologia ajunge într-o situație irezolvabilă științific. Pe de altă parte, alegând să atace toate aceste provocări metafizice legate de începutul universului cu *nimicul absolut*, capabil să producă lumea în mod inevitabil, știința ajunge în situația în care, fără să-l excludă pe Dumnezeu din crearea și istoria lumii, plasează începutul universului într-o stare cvasi-apofatică, imposibil de precizat științific.

Diacon Adrian Sorin Mihalache

10. William E. Carroll, *art. cit.*, pp. 141-142.

11. Josef Zycinski, *Op. cit.*, p. 271.

IEROSCHIMONAHUL DANIIL SANDU TUDOR, MARTIRUL DE LA AIUD

*„A te ruga necurmat lui
Dumnezeu înseamnă să te
aprinzi în toate chipurile, în
toate felurile și din toate
pricinile vieții tale, tu însuși să
fii numai flacăra și jar și iar
flacăra pentru El. Domnul este
Mângâietorul.”*

**Sandu Tudor, conferința
„Călătorie spre locul inimii”**

INTRODUCERE

Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor de la Schitul Rarău spunea: *„Nu cuvintele frumoase caracterizează pe omul de cultură, ci conștiința teoforică”*.

Ieroschimonah Daniil Sandu Tudor (1896-1962) ne reține în mod special atenția, fiind creatorul mișcării cultural-spirituale **Rugul Aprins** și, în același timp, un poet mistic ieșit din comun. Poezia religioasă și mistica este mai puțin abordată de

marii noștri poeți, spunea părintele Daniil, deoarece aici se tratează de măsura credinței și a desăvârșirii creștine la care trebuie să ajungă un poet mistic.

Pe 17 noiembrie 1962, în jurul orei 1 din noapte, se muta la viața veșnică starețul mănăstirii Rarău, Ieroschimonahul Daniil (Sandu) Tudor, lungind prin suferința și martiriul său imensa listă a crimelor comise de comunismul ateu. Decesul a survenit în închisoarea Aiud, după ce părintele fusese, din nou, zdrobit în bătăi cu pumnii,

bocancii și bastoanele de către *omul nou* al orânduirii socialiste.

Personalitatea Părintelui se simte și străbate prin scrierile sale (a căror cunună este *Imnul Acatist la Rugul Aprins al Maicii Domnului*, cu 13 Condace), mai mult chiar decât prin mărturiile prietenilor și ale celor care l-au cunoscut. Pentru că Părintele a avut, prin darul Duhului Sfânt, cuvântul viu, mai puternic decât propria ființă, cuvânt pe care, în același timp, l-a creat și l-a urmat.

Părintele Daniil Tudor a stăruit foarte mult la Acatistul *Rugului Aprins*, lucrând, atât în libertate, cât și în închisoare, *ciocănind cuvintele pînă ajungea la cristallul din ele și neterminând niciodată cu perfecționarea lui.*

Imnul Acatist al Rugului Aprins al Maicii Domnului era pentru el ca o armă de foc pentru înduhovnicire și alungarea vrăjmașilor văzuți și nevăzuți.

Condacul I

*Cine este Aceasta, ca zorile de luminoasă și curată?
E Împărăteasa rugăciunii, e rugăciunea întrupată.*

*Stăpâna Lumii și Doamnă a dimineții.
Logodnica Mângâietorului, preschimbător al vieții!
Spre tine noi alergăm, arși, mistuiți de dor!
Ia-ne și pe noi părtași ai Sfântului Munte Tabor.*

*Și fă-te și nouă umbră și rouă
tu adumbrirea de dar,
Să-și aple și firea noastră înnoirea
din zămislirea de har.*

*Ca să-ți strigăm cu toată făptura,
într-o deplină închinăciune.*

Bucură-te, Mireasă, Urzitoare de nesfârșită rugăciune!

CE MĂRTURISESC CEI CARE L-AU CUNOSCUȚ

Profesorul și prietenul său, Alexandru Mironescu, spunea, de exemplu, că Sandu Tudor se ascundea și se apăra de admirația oamenilor, deși ar fi putut-o, cu siguranță, avea (printr-o personalitate puternică, înzestrată cu farmec și bogate cunoștințe, precum și cu o deosebită comunicativitate). Cel care l-a cunoscut de aproape a putut să spună că *era, în intimitatea sa, exact pe dos față de ceea ce se spunea despre el; (...) un om admirabil, de o nesfârșită delicatețe sufletească*, deși se ascundea sub un fel dur de a fi. Și încă, așa cum își amintește **Părintele Andrei Scrima**, era „*unul dintre rarii oameni naturali lipsiți de vulgaritate. Nu – din fericire – și de scăderile unanime ale frii. Înșușire cu adevărat rară, o fericire pentru cel înzestrat cu ea – și care știe, în plus, s-o păstreze și să o cultive.*”

Părintele Arhimandrit André Scrima observa cu subtilitate că **Părintele Daniil** a avut până la capăt eleganța desăvârșitei discreții a unei vieți spirituale adevărate, dobândită pe cale. (Așadar), contradicția este doar o aparență, ea nu este decât deosebire față de ceilalți, imposibilitatea unei încadrări stricte. O persoană care nu se lasă prinsă – nu pentru că nu s-ar oferi, generos, celorlalți (atunci – ca și acum, prin moștenirea rugăciunilor și a cărților pe care ni le-a lăsat). Ci pentru ca, prea viu, statornicia sa era în adâncul inimii, și nu la suprafață. Iar oamenii înțele-

geau fiecare ce se arată vrednic, ce Părintele însuși lăsa să se vadă.

Același **Arhimandrit André Scrima** nu-l vedea pe Sandu Tudor altfel decât ca pe o personalitate greu de conturat în ceea ce avea esențial. *Mult prea complex (la început) și, lăuntric, tumultos, rafinat până la o discretă sofisticare, încântând pe unii și deconcertând pe alții, dispus să provoace stări de criză cu prieteni scumpi și definitiv acceptați, omul avea o privire neconținut așintită spre nevăzutul ce dă sens realului nostru prea vizibil.*

Părintele Roman Braga: *Sandu Tudor avea o habotnicie a lui înăscută (...); aceasta l-a dus și la transformarea de mai târziu. De fapt, acest fel al său de-a fi, extremist, l-a ajutat să devină ceea ce a devenit – un mare părinte duhovnicesc și un mare mărturisitor al credinței ortodoxe. O asemenea putere de totală devoțiune îl preocupa la călugării români pe care îi studiasă. O pornire proprie numai anumitor firi, o înzestrare specială, de care s-a învrednicit și Părintele Daniil Tudor.*

Mitropolitul Antonie Plămădeală mărturisea: Nu era un convertit. Credința lui era înăscută, moștenită mai curând de la mama sa, pe care el o moșteneau. Pentru el credința era un „scandal al adevărului”, pentru că el nu era deloc un revoluționar, ci, mai curând, un restaurator al semnificațiilor originare. *Lucrarea* lui Sandu Tudor, cea pe care a cunoscut-o, dar și cea pe care o aproxima în străfundurile și înălțimile sale, **Mitropolitul Antonie** o caracteriza ca fiind *de mare spiritualitate, dar și de autentică poezie*, opere prin care

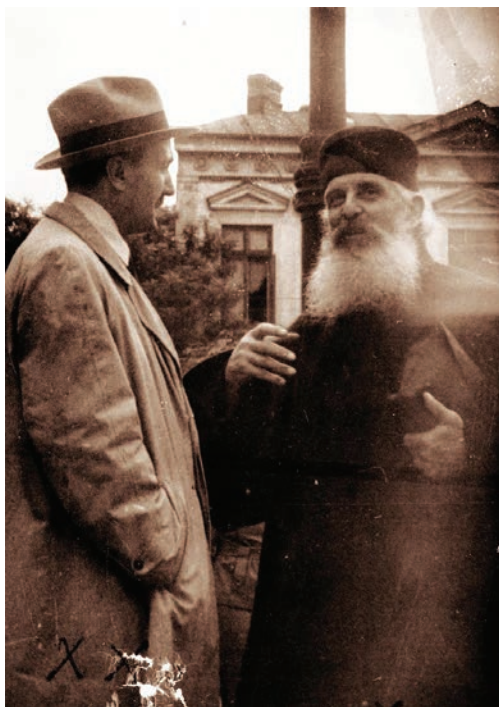
ar putea sta *alături de un Ioan al Crucii din Occident și de un Simeon Noul Teolog din Orient!*

Mitropolitul Bartolomeu Valeriu Anania amintește undeva de *nepotolitul apetit logoreic* al lui Sandu Tudor și că Părintele Daniil era omul care *citea enorm și vorbea colosal*. Un spirit care n-a acceptat litota (a vorbi cât mai puțin și a face să se înțeleagă cât mai mult), ci, dimpotrivă, iubea excesul de expresie.

A fost lumânare aprinsă în sfeșnic și a luminat până departe în juru-i, scria **Părintele Petroniu Tănase** („*Icoane smerite*”). Nopti întregi se întreținea cu prietenii, dornici întotdeauna să audă gândurile noi cu care mereu surprindea părintele Daniil. Năzuia să pună temei unei așezări duhovnicești cu viață aleasă de sfințenie și rugăciune, și Sihăstria Rarăului îl ademenea cu acest gând. Dar rânduiala lui Dumnezeu a fost alta!

Părintele Paraschiv Cleopa spunea că părintele Daniil de la Rarău poate fi socotit cel mare imnolog și poet mistic român, un mărturisitor și sfințit mucenic, model și ajutor deopotrivă monahilor și intelectualilor creștini ortodocși. Prin sfințenia vieții sale a mărturisit credința ortodoxă, prin cuvânt și faptă, prin scrierile și minunile săvârșite în timpul vieții și după mutarea la viața cea veșnică, prin sfârșitul său mucenicesc.

Adeseori, însă, era *neobișnuit* și greu de suportat, pentru că manifesta o sînce-

ritate absolută, *un fel direct de a vorbi, fără menajamente și (...) fără nici o ipocrizie*. Apărea în ochii celorlalți ca violent sau intolerant: *era un om teribil de aprig*. Chiar în a doua parte a vieții, când căpătase blândețe duhovnicească, a rămas aprig în mărturisirea și apărarea adevărilor de credință ortodoxă.

Fapta era esențială pentru Părintele Daniil, punerea în practică a ideilor și idealurilor personale și sociale, dar fapta nu ca simplă acțiune mecanică, trufașă, a unui eu mărginit, ci ca rezultat al unei slujiri pe care o simți chemându-te de dincolo de tine, de Sus.

(*va urma*)

ZI DE MARE BUCURIE PENTRU COMUNITATEA „SFÂNTUL MUCENIC LAURENȚIU, ARHIDIACONUL” DIN PAVONA

Cu ajutorul Domnului și cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Siluan, al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, sâmbătă, 10 august 2019, la prăznuirea Sfântului Mucenic Laurențiu, arhidiaconul, comunitatea parohială din Pavona și-a sărbătorit hramul, bucurie sporită și de prezența în mijlocul credincioșilor a Preasfințitului Părinte Arhiepiscop-Vicar Atanasie de Bogdania, care a săvârșit Dumnezeiasca Liturghie alături de un sobor de preoți și diaconi.

Într-o vreme în care bărbăția mărturisirii învățaturii Domnului nostru Iisus Hristos este din ce în ce mai absentă, evenimen-

tul de astăzi, închinat unui Mucenic învârtoșat al credinței, a fost el însuși un act de mărturisire și de întărire a Bisericii celei pământești, Preasfințitul Părinte Atanasie hirotonind un preot și un diacon și săvârșind hirotesia unui citeț, a doi ipodiaconi și a unui duhovnic.

În cuvântul de învățătură, Preasfințitul Părinte Atanasie de Bogdania a amintit faptele vrednice ale Sfântului Mare Mucenic și Arhidiacon Laurențiu, care l-a mărturisit pe Domnul până la moarte, alături de alți șase diaconi și de Sfântul Ierarh Xist al Romei, episcopul lor. Cununa Mucenicilor este întâlnirea cu Hristos, Cel pe care L-au iubit și

L-au mărturisit cu tărie tot timpul vieții lor, ei fiind pentru noi un model de râvnă și de urmare a Domnului. Mucenicul este încredințat de slava și de lumina Domnului, pe care o caută fără încetare în această viață, îndemnându-ne și pe noi să ne punem nădejdea la Domnul, să-L căutăm întâi pe El și să ne sfințim astfel viața.

La momentul convenit din timpul Dumnezeieștii Liturghii, Preasfințitul Părinte Atanasie a hirotonit întru preot pe Cucernicul Părinte Diacon Marian Găină, cel care vă păstori sufletele credincioșilor din Parohia „Sfântul Ioan Botezătorul” din Olbia. De asemenea, Preasfinția Sa a săvârșit și hirotonia întru diacon a ipodiaconului Ciprian Român, pe seama nou-înființatei Parohii „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” din Campobasso. Preasfințitul i-a îndemnat pe noii slujitori ai lui Hristos să-și asume cu multă trezvie noua misiune încredințată, lucrând ca să semene în sufletele credincioșilor

lor bucurie și nădejde izvorâte din iubirea lui Hristos.

Preacucernicul Părinte Paroh Daniel Șurubaru a mulțumit Preasfințitului Părinte Atanasie, soborului de preoți și diaconi și tuturor credincioșilor pentru această zi binecuvântată, plină de bucurie duhovnicească.

La final, Preasfințitul Părinte Atanasie i-a binecuvântat pe toți cei prezenți și i-a îndemnat, ca prelungire a sărbătorii, să citească viața Sfântului Mare Mucenic Laurențiu, arhidiaconul.

HARAMUL MĂNĂȘTIRII „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” DE LA ROMA

Cu ajutorul Domnului și cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Episcop Siluan, al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, joi, 15 august 2019, Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Roma și-a prăznuit cel de-al XI-lea hram. Mulțimea de credincioși prezentă s-a rugat la Dumnezeiasca Liturghie împreună cu Preasfințitul Părinte Arhiepiscop-vicar Atanasie de Bogdania și cu un sobor de preoți și diaconi din zona Lazio.

Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Roma a luat ființă în anul 2008, de la înființare și până în prezent stareță fiind Monahia Maria. Încă de la începuturile ei, nu a încetat să aducă, prin specificul ei, mân-

gâiere și încurajare celor ce își îndreaptă așteptările către Biserică, atât prin slujbele liturgice și prin misiunea pastorală, cât și prin proiectele social-caritative pe care le desfășoară.

Cel de-al XI-lea hram al mănăstirii de maici de la Roma a debutat miercuri seara, cu slujba Privegherii, ca în ziua Praznicului să fie săvârșită Dumnezeiasca Liturghie arhierescă. În cuvântul de învățătură dăruit credincioșilor prezenți în număr mare la acest eveniment intrat deja în tradiția comunității românești aflată în zona Romei, Preasfințitul Părinte Atanasie de Bogdania a vorbit despre Maica Domnului, ca cea care aduce alinare și mângâiere neamului ome-

nesc, din pântecel ei izvorând nouă, tuturor, Viața-Hristos. Maica Domnului este, pentru creștini, cea mai bună ambasadoare, toată viața ei fiind o jertfă în folosul omenirii, spre a-L putea descoperi întregii lumi pe Cel care ne dăruiește nouă viață veșnică.

Preasfințitul Părinte Atanasie a completat că troparul Praznicului este foarte sugestiv, arătându-ne mutarea la Viața a Maicii Domnului, ca maică a Vieții, devenind, de fapt, maică și solitoare înaintea Domnului pentru întreg neamul omenesc, așteptându-i cu multă dragoste pe toți cei care se închină și se roagă cu credință Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. „Maica Domnului este fiică a lui Dumnezeu-Tatăl și mamă a lui Dumnezeu-Fiul, Cuvântul cel întrupat, și, prin extensie, ea este mama noastră, a tuturor”.

Evenimentul liturgic a fost îmbogățit și de participarea la strună a copiilor și tinerilor care au fost angrenați în ultimele săptămâni

în proiectul organizat de către Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” de la Roma, „Zile de vacanță petrecute în biserică”.

După slujirea Dumnezeieștii Liturghii au avut loc salaturile oficiale, în care Excelența Sa, Ambasadorul României în Republica Italiană, domnul George Bologan, a adresat un cuvânt de suflet celor prezenți.

La final, a urmat și tradiționala agapă frățească, alături de toți creștinii și pelerinii prezenți la acest praznic binecuvântat.

MEMBRII PAROHIEI „SF. PROOROC MOISE” DIN ASOLO, PREZENȚI LA PROCESIUNEA DE LA MĂNĂȘTIREA MOISEI

Cu binecuvântarea Preasfințitului Siluan, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, membrii parohiei “Sf. Prooroc Moise” din Asolo au participat la procesiunea de Adormirea Maicii Domnului la Mănăstirea Moisei împreună cu parohienii din Borșa, Maramureș.

În anul omagial al satului românesc, prezent la mănăstirea Moisei de praznicul Adormirii Maicii Domnului, Preasfințitul Iustin, Episcopul Maramureșului și Sătmărulei, a accentuat faptul că Hristos s-a simțit bine la sat, acolo a fost primit de oameni simpli, ce l-au iubit și urmat, iar fariseii l-au respins, exprimându-și apoi îngrijorarea că astăzi satul este tot mai trist și depopulat.

Deși toată noaptea a plouat torențial și prognozele meteo anunțau ploi abundente în prima parte a zilei, „totuși Dumnezeu a ținut umbrela și n-a plouat”, a mai adăugat Preasfinția Sa.

*Imagini din taberele
Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei*

Rețete

și sfaturi practice

Dragi cititori,

se spune că ziua bună se cunoaște de dimineață. Mai jos veți găsi câteva rețete de mic dejun hrănitor și gustos pentru întreaga familie. Să încercăm să „găsim timp” pentru cea mai importantă masă a zilei!

IAURT

Ingrediente: lapte, iaurt sau kefir cu fermenți lactici activi (două-trei linguri pentru fiecare litru de lapte).

Mod de preparare: laptele se fierbe timp de 15-20 de minute (pentru un iaurt mai cremos), apoi se răcește într-un vas cu apă rece până la temperatura de 45

de grade. Apoi iaurtul se diluează cu 150 ml din laptele fiert și răcit, apoi se amestecă bine cu restul de lapte. Se toarnă în borcane încălzite, se acoperă cu prosoape groase și se lasă patru-cinci ore lângă o sursă de căldură, să se coaguleze, apoi se răcește într-un vas cu apă rece și se pune la frigider pentru 12 ore. Astfel iaurtul va avea un gust dulceag și se va putea păstra la frigider mai multe zile. Borcanele acoperite se pot lăsa peste noapte la temperatura camerei. Dacă este destul de cald, iaurtul va fi gata până dimineața, va avea gust acrișor și va trebui consumat în maxim două-trei zile.

LAPTE DE MIGDALE

Ingrediente: migdale (50-150 g), apă (un litru), curmale sau miere după gust.

Mod de preparare: migdalele lăsate peste noapte la înmuiat se decojesc și se pasează cu puțină apă caldă împreună cu, eventual, curmalele, până când se obține o pastă fină. Se adaugă restul de apă (încălzită la maxim 40 de grade) și arome după gust (vanilie, scorțișoară, un vârf de cuțit de sare), apoi se mixează în continuare pentru omogenizare. Se consumă imediat.

CAFEA „LECCESE”

Ingrediente: cafea la ibric (două cești), cuburi mari de gheață (patru-șase), lapte de migdale (80 ml).

Mod de preparare: se distribuie cuburile de gheață și laptele de migdale în două pahare, se adaugă apoi cafea caldă, însă nu fierbinte.

BISCUȚI RĂSUCIȚI

Rețetă tradițională din Salento

Ingrediente: făină 00 (250 g), zahăr (75 g), unt (35 g), vin alb aromat (70 ml), ulei de măsline extravirgin (40 ml), praful de copt (6 g), un vârf de cuțit de sare, zahăr și migdale, pentru decor.

Mod de preparare: uleiul și vinul se emulsionează cu un tel, adăugând, treptat, făina amestecată cu praful de copt, apoi zahărul și sarea. Se amestecă pentru a încorpora toate ingredientele. Acum se poate adăuga untul și se frământă bine pe planșeta presărată cu făină, până când se

obține un aluat neted, lucios și elastic, care se va desprinde ușor de pe mâini. Se formează apoi 20 de biscuiți care se trec prin zahăr și se decorează cu migdale. Se coc 25 de minute la 1800 și se servesc, preferabil, a doua zi.

CREMA BUDWIG

Un mic dejun complet

Ingrediente: iaurt sau brânză proaspătă (patru-cinci lingurițe), ulei extravirgin de in sau de măsline (două lingurițe), o banană zdrobită sau miere (două lingurițe),

cereale integrale măcinate sau germinate (două lingurițe), nuci, alune, migdale, semințe de dovleac, floarea soarelui, in, susan, chia etc., toate crude, măcinate sau germinate, o jumătate de lămâie, fructe de sezon la alegere (150-200 g).

Mod de preparare: mai întâi se omogenizează brânza sau iaurtul cu uleiul. Se macină cerealele și fructele oleaginoase (se lasă întregi dacă nu au fost ținute în apă peste noapte). Se amestecă toate cu fructele tăiate cubulețe și cu sucul de lămâie. Se consumă imediat.

ȘTIAȚI CĂ...

... iaurtul făcut în casă este o sursă bogată de fosfor, calciu și vitamina D? Consumat frecvent, crește imunitatea, îmbunătățește digestia și scade riscul de cancer de colon.

... migdalele conțin proteine și fier și ajută la prevenirea anemiei, zece migdale reprezentând echivalentul unei farfurii cu spanac?

... un mic dejun echilibrat poate preveni creșterea în greutate, stimulează îmbunătățirea memoriei pe termen scurt și a capacității de concentrare, reducând riscul de diabet?